

Tulevaisuuden
HELSINKI

Tulevaisuuden **HELSINKI**

t TOIVO

Ajatuspaja Toivo
Kansakoulukuja 3A
00100 Helsinki

www.toivoajatuspaja.fi

Tervetuloa ajattelemaan uudesti!

Kannet: Kristian Tervo
Taitto: Satu Winqvist, Takomo Tuotanto Oy
Paino: Painotalo Trinket Oy
Painettu Suomessa

ISBN: 978-952-7402-06-1

Sisältö

Lukijalle, <i>Sini Ruohonen</i>	4
Helsinki kasvaa ja kehittyy, <i>Maarit Vierunen</i>	6
Kansainvälistyvän Helsingin tulevaisuus, <i>Ted Apter</i>	10
Helsinki – Maailman vaikuttavin paikka oppia, <i>Pia Pakarinen</i>	14
Turvallisten ja terveellisten koulutilojen Helsinki, <i>Dani Niskanen</i>	18
Liikunta lisää helsinkiläisten hyvinvointia, <i>Harry Bogomoloff & Otto Meri</i>	22
Ikäystävällinen Helsinki, <i>Sirpa Asko-Seljavaara & Seija Muurinen</i>	26
Kaupunkiyhtiöt toimivamman kaupungin rakentajina, <i>Matti Parpala</i>	30
Liike-elämästä mallia kaupungin kehittämistyöhön, <i>Mia Nygård</i>	34
Kaupunginosien Helsinki, <i>Laura Rissanen</i>	38
Millaisen liikkumisen kaupunki Helsinki on vuonna 2050?, <i>Jenni Pajunen & Risto Rautava</i>	42
Johtopäätökset: Kaupungit koronan jälkeen, <i>Sini Ruohonen</i>	46

Lukijalle

Loppuvuodesta 2019 Ajatuspaja Toivo käynnisti kunnianhimoisen projektin: ehdotimme **suurimpien kaupunkien kokoomuksen valtuustoryhmille kokoelmakirjan kirjoittamista oman kotikaupunkinsa tulevaisuudesta.**

Kymmenien kirjoitusten deadline asetettiin maaliskuulle ja kirjojen julkistaminen ajoitettiin alkukesään. Onnistuimme. Siitä kiitos kaikille kirjoittajille ja ennen kaikkea kokoomuksen poliittisille sihteereille Elli-Nora Vehmaselle, Alvar Eurolle, Neea Loimuvirralle ja Roope Tukialle. Ilman täsmällistä koordinaatiotyötä tämä ei olisi luonnistunut. Kiitokset myös editointiavusta Jutta Wirénille, taittotoyöstä Takomo Oy:n Satu Winqvistille ja kansista Kristian Tervolle.

Kirjoittajien tehtävä oli visioida yhden kiinnostavan aihepiirin tulevaisuutta. Osallistuja valitsivat kiinnostavia aiheita digitalisaatiosta poliittisen päätöksenteon kehittämiseen. Teksteistä näkyy, kuinka monilla kirjoittajilla on pitkä kokemus eri sektoreilta luottamushenkilöinä ja myös monipuolista asiantuntemusta. Ennen kaikkea kirjoituksista välittyä innostus vaikuttaa oman kotikaupunkinsa tulevaisuuteen.

Pyysimme osallistujia kertomaan onnistumisia ja kehityskohteita – sekä tekemään konkreettisia ehdotuksia. Kukin teksti sai olla kirjoittajansa näköinen ja ne julkaistaisiin jokaisen omassa nimissä. **Kirjat eivät ole poliittisia ohjelma-asiakirjoja**, mutta saattavat hyvin auttaa myös siinä työssä.

Tavoitteena oli luoda kattava kuva siitä, miten ja millaista kaupunkipolitiikkaa tehdään kaupungeissa. Liian usein pohdintoja käydään valtionhallinnon tasolta, jolloin suurten kaupunkien erityisasema ja -piirteet hämärtyvät. Fokus ollut kuntauudistuksissa tai valtio-osuusjärjestelmän uudistamistarpeesta, vaikka nekin ovat erittäin tärkeitä asioita. Tässä kirjassa kaupunkipolitiikan varsinaiset tekijät jakavat tietoa omien kotikaupunkiensä hyvistä käytännöistä ja kertovat siitä, mitä, miksi ja miten kaupungeissa pitäisi uudistaa.

Kieltämättä jouduimme maaliskuussa kuumottavaan tilanteeseen, kun koronavirus aiheutti maailmanlaajuisen poikkeustilan. Myös kaupungeissa tehtiin akuutteja toimenpiteitä esimerkiksi digitaalisuuden ja etäopetuksen osalta sekä tietenkin massiivisia sosiaali- ja terveyssektorin uudelleenjärjestelyjä. Kansalaisten ja kaupunkilaisten turvallisuus asetettiin etusijalle, mutta toki samaan aikaan alkoivat arviot ennennäkemättömien rajoitustoimien taloudelli-

sista vaikutuksista – jotka ilman muuta koskettaisivat myös kaupunkeja niin lyhyellä kuin pitkällä aikavälillä.

Kirjaprojektimme oli kulminaatiopisteessä; **kestävätkö kirjoitusten visiot aikaa siten, että näkemykset kaupunkien tulevaisuudesta ovat valideja vielä kriisin jälkeen?** Olivatko ne liian sidoksissa taloudelliseen nousukauteen vai esitettiinkö ideoita, jotka olisivat toteutuskelpoisia myös uudessa tilanteessa? Ei olisi mieltä julkaista kirjoja, jotka joutaisivat suoraan arkistoon.

Uuden tilanteen keskellä luimme tekstejä editoinnin merkeissä ja huomasimme iloksemme kirjoituksissa esitettyjen ajatusten kestävän. Useimpia kokoomuksen arvopohjalta laadittuja **tekstejä leimasi katse pidemmälle tulevaisuuteen.** Monissa teksteissä lähdettiin toimintatapojen uudistamistarpeesta.

Aluksi projektissa oli mukana kaikki kuusi suurinta kaupunkia, mutta kevään edetessä espoolaiset päättivät siirtää kirjansa julkaiseminen tuonemmaksi. Nyt meillä on siis käsissämme viiden kaupungin visiot; Helsingin, Oulun, Tampereen, Turun ja Vantaan.

Kirjat muistuttavat meitä yhtäältä siitä tilanteesta, joka kaupungeissa vallitsi hetkeä ennen koronaa. Toisaalta ne osoittavat, millaisia kehitystarpeita suurimmissa kaupungeissa on kriisistä riippumatta.

Haastamme lukijat pohtimaan, **mitkä kirjassa esitetyistä ehdotuksista ovat toimivia riippumatta koronan vaikutuksista.** Mitä toimenpiteistä pitää kiirehtiä ja mitä tavoitteita voidaan siirtää pidemmälle tulevaisuuteen? Millaisia suuntaviivoja kaupunkipolitiikalle voidaan asettaa näiden kirjoitusten ja suuren murroksen pohjalta. **Mitä teemme seuraavaksi?**

Ajatuspaja Toivon tehtävä on tuottaa tietoa ja näkemyksiä poliittisen päätöksenteon tueksi. Katseen on yltävä päivänpolitiikkaa pidemmälle. **Alati muuttuvassa maailmassa työ ei ole helppoa, ja siksi visiot ovat aina osittain kiinni kirjoitushetkessä, osittain ennalta-arvaamattomassa tulevaisuudessa.** Julkaisumme ovat keskustelunavauksia ja näin on myös tämän kirjasarjan kohdalla. Tutustu kirjoitukseen osoitteessa www.toivoajatuspaja.fi/kaupunkivisio2030 ja tervetuloa osallistumaan keskusteluun: #kaupunkivisio2030.

Turussa, etätyöpisteellä 30.4.2020

Sini Ruohonen

Ajatuspaja Toivon toiminnanjohtaja

HELSINKI KASVAA JA KEHITTYY

Maarit Vierunen

Maarit Vierunen on kauppatieteiden maisteri ja työskentelee Espoon kaupungilla rahoitus-päällikkönä. Hän on Helsingin kokoomuksen puheenjohtaja, Helsingin kaupunginvaltuuston varavaltuutettu, kaupunkiympäristölautakunnan varajäsen ja Oy Mankala Ab:n hallituksen jäsen.

Helsingin kaupunginosat ovat hyvin erilaisia ja omaleimaisia. Ne ovat rakentuneet eri aikakausina, mikä myös näkyy alueiden ilmeessä. Helsinki kasvaa voimakkaasti. Vuosittaisen väestönkasvun ennustetaan olevan keskimäärin 6 700 asukasta 2030-luvulle saakka, mikä luonnollisesti tarkoittaa, että Helsinkiin rakentuu kokonaan uusia kaupunginosia ja jo olemassa olevat kaupunginosat tulevat kasvamaan, kehittymään ja muuttumaan.

On tärkeää, että kaupungin kasvu on sekä ympäristöllisesti että sosiaalisesti kestävä. Asioiden, kuten ilmastopolitiikka, resurssitehokkuus, arjen toimivuus, kaupunkiympäristön vetovoimaisuus, sosiaalinen yhteenkuuluvuus, hyvinvointi ja asukkaiden osallisuus pitää olla kestävä kaupunkikehityksen ytimessä. Helsingin kasvulle erityisiä kysymyksiä ovat myös asumiseen, liikumiseen, maahanmuuttoon sekä segregaaation ja syrjäytymisen ehkäisyyn liittyvät kysymykset.

Visio kaupungin kasvusta ja muutoksesta tulee ulottaa vuosikymmenien päähän. Vaikka päätöksentekijät valitaan neljäksi vuodeksi kerrallaan, pitäisi poliitikkojen katsoa selvästi pidemmälle tulevaisuuteen – valtuustokausien ylitse.

HELSINKIÄ RAKENNETAAN VILKKAAMMIN KUIN KOSKAAN

Voimakkaasti kasvavat uudet kaupunginosat ovat suurilla projektialueilla. Kalasatamassa ja sen ympäristössä, Jätkäsaaren-Hernesaaren alueella, Kruunuvuorenrannassa ja muualla Laajasalossa sekä Pasilassa.

Näillä uusilla, rakenteilla olevilla alueilla rakentaminen on hidasta, sillä taloja ja kortteleita rakennetaan yksi kerrallaan. Ensimmäiset asukkaat muuttavat käytännössä rakennustyömaalle, jossa ympärillä tapahtuvasta rakentamisesta aiheutuvat häirit ovat asukkaille mittavia pitkän aikaa. Olisikin todella tärkeää, että kaupunki miettisi millaisilla yhteistoimintatavoilla mm. rakennuttajien kanssa otettaisiin huomioon asukkaiden viihtyminen rakentuvan alueen keskellä sekä varmistettaisiin, että alueen palvelut ja liikennejärjestelyt kehittyvät samaan tahtiin kuin asukkaat muuttavat paikalle.

TÄYDENNYSRAKENTAMINEN ON KAUPUNGIN RIKKAUS

Täysin uusien kaupunginosien ulkopuolelle on Helsingissä viime vuosina rakennettu vajaa puolet uusista asunnoista. Tärkeitä kasvualueita ovat mm. Vuosaari, Lauttasaari, Herttoniemen yritysalue, Oulunkylä, Etelä-Haaga, Myllypuro ja Mellunmäki.

Täydennysrakentamista on tehty näihin vanhoihin, jo olemassa oleviin kaupunginosaan, joissa palvelut, liikennejärjestelyt ja joukkoliikenne ovat jo valmiina. Täydennysrakentaminen on muovannut alueita uusiksi ja kaupunginosien luonne on mahdollisesti hivenen muuttunut. Rakentaminen on tehty kuitenkin pienissä paloissa, joten ympäristön uudistuminen on tapahtunut vähitellen. Näillä alueilla uusi rakennuskanta rikastuttaa vanhaa ja kerrostuneisuus tekee katukuvasta elävän.

Pyrkimyksenä pitääkin olla, että alueille saadaan kasvaneen asukasmäärän myötä myös enemmän palveluja, kauppoja, ravintoloita, kahviloita ja elämää. Samalla luodaan myös lisää työpaikkoja. Lisääntyneen asukasmäärän myötä saadaan myös lisää käyttäjiä nykyisille palveluille, jotka uhkaisivat muuten jo mahdollisesti kadota. Täydennysrakentamista suunniteltaessa täytyy pitää huoli myös siitä, että viheralueita säilytetään mahdollisimman paljon, jotta asukkailla säilyy mahdollisuus nauttia ulkoilusta, luonnonrauhasta ja viettää puistoissa ja metsiköissä vapaa-aikaa.

ERI KAUPUNGINOSISSA ERILAISIA ASUKKAITA

Kaupunginosat saavat ja niiden pitääkin olla omaleimaisia ja asukkaidensa näköisiä. Toisaalta mikään ei kasvavassa kaupungissa ole pysyvää, joten joustavuutta pitää lisätä tilaratkaisuissa ja palvelurakenteissa.

Kaupunginosien kehitykseen vaikuttaa suuresti se millaisia kaupunginosan asukkaat ovat. Helsingissä varhaiskasvatuseräikäisten määrän ennustetaan vähenevän alentuneen syntyvyyden vuoksi seuraavien viiden vuoden aikana. Peruskouluikäisten määrän sen sijaan ennustetaan kasvavan nopeasti 2020-luvun puoliväliin saakka, jopa yli 1 500:lla vuodessa. 75 vuotta täyttäneiden määrän taas ennustetaan kasvavan nopeasti suurten ikäluokkien vanhetessa, peräti 3 000 asukkaalla vuodessa 2020-luvun alkupuolella. Suuri osa kaupungin kasvusta tulee maahanmuutosta.

Eri ikäryhmillä, perheellisillä ja sinkuilla on hyvinkin erilaiset toiveet ja tarpeet sekä alueen palveluiden suhteen kuin myös asuntotarpeiden suhteen. Kaupunginosien ja niiden palvelutarjonnan pitääkin pystyä pitkällä tähtäimellä sopeutumaan siihen, että alueen asukaskunta voi vuosien kuluessa muuttua suurestikin. Kaupungin kaavoituksen pitää myös sallia muutos. Onkin tärkeää, että kaavoittaja kuuntelee myös alueiden asukkaiden mielipiteitä kaupunginosia kehitettäessä.

SOSIAALISTA ERIYTYMISTÄ EHKÄISTÄVÄ

On sitten kyse täysin uudesta kaupunginosasta tai jo olemassa olevasta alueesta, niin tämän päivän yksi tärkeimmistä kaupungin kasvuun ja kehittämiseen liittyvistä haasteista on estää Helsingin eri kaupunginosien alueellinen eriytyminen eli asumisen segregaatio. Helsingissä tätä kehitystä on onnistuttu jarruttamaan rakentamalla samoille asuinalueille tasaisesti omistus- ja vuokra-asuntoja. Sosiaalista eriytymistä on silti tapahtunut ja suunta on valitettavasti vahvistunut viime vuosina. Huono-osaisuus on samalla muuttunut aiempaa monikerroksisemmaksi eli esimerkiksi pienituloisuus, työttömyys ja alhainen koulutustaso kasautuvat aiempaa selkeämmin samoille alueille. Tämä näkyy alueellisesti eriytyneinä palvelutarpeina.

On siis tärkeää tehdä kaikki sen eteen, että väestöryhmien ja alueiden välinen eriytyminen saadaan vähenemään. Eikä käy niin, että kaupungin sisäinen muuttoliike vaan voimistaa eriytymiskehitystä, mikäli asunnonvaihtajat alkavat tehdä valintojaan korostetusti alueiden ominaisuuksien perusteella, esim. koulu- ja päiväkotipaikkojen valinta toisia alueita suosien ja toisia karttaen.

KAIKKI LÄHTEE ASUKKAIDEN KUULEMISESTA

Tällä valtuustokaudella Helsingissä toimeenpantiin osallisuus- ja vuorovaihtusmalli, jonka perustana on kaupunkilaisten tieto ja osaaminen. Helsinki kutsuu kaupunkilaisia mukaan kehittämään kaupunkia, sen palveluita ja alueita. Se on hieno tapa kasvattaa asukkaiden vaikutusvaltaa elinympäristönsä asioihin ja rakentaa näin monipuolisia ja elinvoimaisia kaupunginosia. ■

KANSAINVÄLISTYVÄN HELSINGIN TULEVAISUUS

Ted Apter

Ted Apter on Helsingin kaupunginvaltuutettu. Hän työskentelee työmarkkina- ja yhteiskuntapolitiikan erityisasiantuntijana ja on koulutukseltaan lakimies sekä EU-politiikan maisteri. Ted tunnetaan optimistisena maailmanparantajana ja aktiivisena yhteiskunnallisena vaikuttajana.

Maailma ja työelämä monimuotoistuu yhä nopeammin. Helsingissä tämä näkyy päätöksenteossa sekä palvelutarjonnan ennakoinnissa. Yleistäen voisi todeta, että kaupunkilaisemme suhtautuvat suvaitsevaisesti erilaisuutta kohtaan – kuten urbaaneissa kaupungeissa on perinteisesti toimittu. Voimakasta vastakkainasettelua ei ole syntynyt ja 2010-luvulla Helsingin seudun kokonaismuuttovoitosta jopa 85 % on tullut ulkomaalaistaustaisista ihmisistä.

Askelmerkkejä kansainvälistymisen vahvistamiseen on otettu. Vuoden 2017 lopusta alkaen International House Helsinki on tarjonnut yhdeltä luukulta useiden viranomaisten sekä muiden toimijoiden tukea Suomeen tulevalle kansainväliselle osaajalle tai yrityksen perustajalle. Startup-verkostoissa ihanoidaan, unelmoidaan ja toteutetaan globaalia liiketoimintaa. Helsinki ryhtyi maailman toisena kaupunkina New Yorkin jälkeen raportoimaan vapaaehtoisesti kestäväen kehityksen tavoitteiden toimeenpanosta YK:lle.

Helsingin seudun rooli maan johtavana talousalueena, sekä muiden suurempien kaupunkien merkitys, on kuitenkin tunnustettava nykyistä paremmin. Käytännössä tämä tarkoittaa syvenevää yhteistyötä isojen kaupunkien ja valtion välillä. Merkittävät raideliikenteen investoinnit on ripeästi laitettava liikkeelle. Asuntotuotannossa on vaadittava enemmän kaupungeilta. Kansainvälistymisen erityistarpeet on huomioitava valtionosuusjärjestelmässä.

TARVITSEMME LISÄÄ KANSAINVÄLISIÄ OSAAJIA

Kaupungit eivät kuitenkaan voi toimia yksin. Suomen on reivattava kurssia sekä voimakkaasti lisättävä nettomaahanmuuttoa Suomeen, mikäli haluamme pitää kiinni nykyisestä hyvinvointiyhteiskunnasta. Muutoin joudumme sekä leikkaamaan eläkkeitä että sosiaalietuuksia jo lähitulevaisuudessa.

Ilman maahanmuuttoa vuonna 2050 Suomessa on 650 000 työikäistä vähemmän kuin nyt. Tilanne pahenee 2000-luvun loppupuoliskolla. Helsingin seudun ulkopuolisen väestön kasvu kääntyi miinukselle jo vuonna 2015. Syntyvyys on laskenut jatkuvasti ennakoitua nopeammin.

Muutostarpeita puntaroidessa on huomioitava, että mitä nopeammin lisäämme Suomen houkuttelevuutta kansainvälisille opiskelijoille, osaavalle työvoimalle sekä yrittäjille, sen paremmin pärjäämme kansainvälisessä kilpailussa. Jo nyt kilpailu kansainvälisistä osaajista on kovaa. Se yltyy aina vain

lisää. 2030-luvulle tullessa ainoastaan Afrikan mantereella on kasvava määrä nuoria aikuisia.

Paras tapa tukea vanhenevaa väestöämme, on lisätä resursointia työperäiselle maahanmuutolle sekä kotouttamiselle. Nykyisenkaltaisille eläkkeille tarvitaan suurempi määrä työllisiä maksamaan eläkemaksuja. Tulevaisuuden terveydenhuolto, sekä monet muut alat, edellyttävät lisätyövoimaa. Väestönkasvu lisääsi Suomen houkuttelevuutta investointien kohteeksi. Tarvitsemme enemmän ulkomaalaistaustaista osaavaa työvoimaa.

KOTOUTTAMISEN TÄRKEYS

Kotouttamistoimintaa on kehitettävä edelleen. Helsinki voisi toimia yhä enemmän muulle maalle pilottialueena sekä suunnannäyttäjänä. Helsinki voisi luoda normaalien kotoutumisvaiheen palveluiden jatkeeksi sekä täydennykseksi Kotouttamistoiminta 2.0 palvelutarjonnan, jonka kustannuksiin myös valtio osallistuisi. Erinomaisen *Kaikkien Stadi – kotouttamisohjelma 2017–2021* toimenpiteiden lisäksi kaivataan vakiinnutettuja toimintatapoja, pysyväisrahoitusta ja vielä määrätietoisempi ote integraation edistämiseksi.

Erityisesti kasvatuksen ja koulutuksen toimialan palvelutarjontaa on vahvistettava jo suunniteltujen *Maahanmuuttajien kasvatuksen ja koulutuksen kehittämissuunnitelman 2017–2021* toimenpiteiden lisäksi. Mitä paremmin saadaan Suomeen tulijat osaksi yhteiskuntaa sekä erilaisten palvelujen piiriin, sen paremmin he kotoutuvat. Tämä tukee myös muun yhteiskunnan kehittymistä.

Kansainväliset opiskelijat on osattava kiinnittää nykyistä paremmin Suomen työmarkkinoille. On tehtävä valtakunnallinen strateginen valinta siitä, että jo opintoaikana tutkinto-opiskelijat integroidaan paremmin suomalaisille työmarkkinoille. Ensi alkuun on korkeakoulutuksen rahoitusta muutettava takaisin siihen, että kannustetaan korkeakouluja toimimaan proaktiivisesti kansainvälisten tutkinto-opiskelijoiden integroitumisen puolesta. Näin kansainvälisille tutkinto-opiskelijoille voidaan tarjota riittävästi suomen tai ruotsin kielten kursseja, jotka valmistavat peruskielitaidon lisäksi myös työelämään.

Eri yhteiskunnan toimijoiden yhteistyöllä kansainvälisten opiskelijoiden parempi integrointi on mahdollista. Korkeakouluihin on synnyttävä laaduk-

kaita kandidaton tutkintokoulutusohjelmia. Ulkomaalaistaustaisille tutkinto-opiskelijoille on myönnettävä automaattisesti työlupa valmistumisen yhteydessä. Eri koulutusohjelmiin on sisällytettävä laadukkaita harjoitteluita sekä lopputöitä, joita voi tehdä esimerkiksi yrityksissä. Yritysten, julkisen ja kolmannen sektorin on myös skarpattava kansainvälisten opiskelijoiden rekrytoinnissa.

VETOVOIMAISUUS ON MENESTYKSEN TAE

Vetovoimaisempi Helsinki houkuttelee lisää työpaikkoja tuovia investointeja ja juurruttaa Suomeen kansainvälisillä markkinoilla kilpailevia osaajia – niin suomalaisia kuin ulkomaisiakin. Kyseiset osaajat kaipaavat jälkikasvulleen päiväkotij- ja koulupaikkoja. Jo nyt tiedetään varmuudella, että Helsingin vieraskielinen lapsimäärä on kasvussa. Nykyennusteilla vuonna 2030 arviolta joka neljäs lapsi puhuu äidinkielenään muuta kuin suomea tai ruotsia.

Jos ja kun lisäämme voimakkaasti työperäistä maahanmuuttoa, näitäkin ennusteita on päivitettävä ja varhaiskasvatus- sekä koulutuspalvelutarjontaa on lisättävä merkittävästi suunniteltua enemmän. Esimerkiksi englanninkielisen varhaiskasvatuksen paikkamäärää on kasvatettava huomattavasti nykyisestä.

Meidän on varmistettava riittävä määrä päiväkotipaikkoja kunnianhimoisella keinovalikoimalla. Tämä tarkoittaa myös panostamista henkilöstöön. Paikkojen määrään voidaan vaikuttaa ottamalla käyttöön varhaiskasvatuksen palvelusetelimalli. Se mahdollistaa enemmän mahdollisuuksia päätöksentekijöille esittää reunaehtoja yksityiselle päivähoidolle kuin nykyinen yksityisen hoidon tuki. Nykyisessä yksityisen hoidon tuen mallissa yksityisen varhaiskasvatuksen tarjonta painottuu Länsi- ja Etelä-Helsinkiin. Palvelusetelimalli mahdollistaisi sen, että yksityisen varhaiskasvatuksen paikkoja saadaan nykyistä tasaisemmin ympäri Helsinkiä, mikä on omiaan lisäämään alueellista yhdenvertaisuutta.

TERVETULOA HELSINKIIN

Kööpenhaminassa asenne kansainväliselle tulijalle on: ”Tervetuloa, haluamme Sinut mukaan tärkeäksi ja tuottavaksi osaksi yhteiskuntaamme ja kulttuuriamme – miten voimme auttaa?” Tällaista asennetta kaipaamme rutkasti lisää myös monikulttuuriseen Helsinkiin. ■

HELSINKI – MAAILMAN VAIKUTTAVIN PAIKKA OPPIA

Pia Pakarinen

Pia Pakarinen on Helsingin kasvatuksen ja koulutuksen apulaispormestari. Hän on koulutukseltaan oikeustieteiden kandidaatti, kauppatieteiden maisteri ja valtiotieteiden kandidaatti. Pia on ollut Helsingin kunnallispolitiikassa vuodesta 2005 ja toimi ennen nykyistä toimeaan Helsingin seudun kauppakamarin johtajana.

Suomessa on maailman parhaisiin kuuluvat oppimistulokset ja onnellisimmat oppilaat. Koulutuksen korkea laatu perustuu siihen, että olemme saaneet parhaat oppilaat ryhtymään opettajiksi, kaikille opettajille on annettu yliopistokoulutus, heistä johtamiskykyisimmät ja -haluisimmat ovat ryhtyneet rehtoreiksi – ja kaiken tämän seurauksena kouluille on voitu luotavaisin mielin antaa paljon vapautta opetussuunnitelmien toteuttamisessa.

Helsingissä on monilla mittareilla Suomen parhaat koulut. Saamme olla kiitollisia erinomaisesta valikoimasta kansallisen erityistehtävän saaneita kouluja, kielikattauksesta sekä laadukkaasta pedagogiikasta niin ilmiöoppimisessa kuin erityistä tukea tarvitsevien kohdalla – jokaisessa helsinkiläisessä koulussa. Kuluneella valtuustokaudella Helsinki on säilyttänyt roolinsa edelläkävijänä ja pitänyt huolta siitä, että jokainen pysyy mukana. Kasvavalla kaupungilla on tietenkin aina myös haasteensa.

OPETTAMINEN MURROKSESSA

Opettajan ammatin vetovoima on viime vuosina hiipunut ja hakijamäärät opintoihin vähentyneet. Tähän on reagoitava, koska ammatin kiinnostavuus on edellytys sille, että koulutuksemme säilyy tulevaisuudessakin korkealaatuisena.

Työelämän tarpeiden ja ympäröivän maailman muuttuessa myös opetusmenetelmiä olisi muutettava. Ensi syksyn ekaluokkalaiset ovat työelämässä vielä 2070-luvulla. Koulussa pitää antaa eväät selviytymiseen muuttuvissa haasteissa. Helsingissä on kehitetty oppimismenetelmiä ja opettajuutta, mutta olemmeko tästäkään huolimatta vielä riittävän hyviä ennakoimaan tulevaa ja toisaalta varmistamaan, että kaikenlaiset oppijat huomioidaan?

Helsingiläisten opettajien digitaidot ja luovat ratkaisut ovat päässeet hienosti näkyviin koronakriisin aikana. Etäopetus onnistuttiin käynnistämään muutamassa päivässä. Osa oppilaista koki jopa opiskelevansa tehokkaammin etäopetuksessa, joten näistä uusista opiskelutavoista saatuja oivalluksia on hyvä hyödyntää jatkossakin.

TASAVERTAISET OPPIMISMAHDOLLISUUDET

Helsinki haluaa olla maailman vaikuttavin paikka oppia. Se tarkoittaa erityisesti sitä, että lapsi tai nuori voi – esim. vanhempiensa koulutustaustasta tai

varallisuudesta riippumatta – päästä elämässään mihin hyvänsä haluamiinsa tavoitteisiin laadukkaan varhaiskasvatuksen ja koulutuksen avulla. Tämähän on se perusta, jonka avulla suomalainen yhteiskunta on tehnyt huikean loikan viimeisten sadan vuoden aikana.

Segregaatio on iso haaste kaikissa suurissa kaupungeissa. Segregaatiota torjutaan Helsingissä päiväkodeissa ja koulutuksessa ns. positiivisen diskriminaation määrärahalta, jonka ansiosta luokkakoot ovat huomattavasti pienempiä kouluissa, joiden alueella vanhempien tulo- ja koulutustaso on alempi tai maahanmuuttajien prosenttiosuus on suuri.

Helsingissä käyttöön otetulla Mukana-ohjelmalla tavoitellaan systeemistä muutosta, jonka myötä lasten ja nuorten syrjäytyminen, ylisukupolvisen syrjäytymisen periytyminen ja alueellinen eriytyminen vähenevät Helsingissä. Ohjelman tärkeitä tavoitteita ovat esimerkiksi se, että jokaisella lapsella ja nuorella olisi sosiaalisia suhteita ja ainakin yksi turvallinen aikuinen elämässään ja että syrjäytymisen ehkäisemiseksi tehtävän työn painopistettä siirretään ennaltaehkäiseväksi.

Maahanmuuttajien määrän lisääntyessä on myös yhä enemmän vanhempia, joille suomalainen koulutus ei ole tuttu. Perinteinen koulun ja kodin välinen yhteistyö ei tavoita kaikkia vanhempia. On haettava uusia kodin ja koulun välisen yhteistyön muotoja. Monikieliset ohjaajat tukevat maahanmuuttajataustaisia oppilaita ja sujuvoittavat päiväkotien ja koulujen yhteistyötä vanhempien kanssa.

Helsingissä pyritään mahdollisuuksien mukaan siihen, että kaikki oppilaat voisivat opiskella lähikoulussaan, vaikka heillä olisi erityisen tuen tarpeita. Ryhmäkoot pyritään pitämään pieninä, jotta jokainen saa tarvitsemansa tuen opettajalta. Erityinen tuki pyritään alueellisilla erityisluokillakin järjestämään niin, että oppilaan on mahdollista saada tarvitsemansa tuki omassa lähikoulussa tai mahdollisimman lähellä. Helsingissä toimii myös useita erityiskouluja ja sairaalakoulu, jotta jokaiselle löytyisi omiin tuen tarpeisiin mahdollisimman hyvin soveltuva opiskelupaikka.

Oppilashuoltoon ja opinto-ohjaukseen kiinnitetään Helsingissä erityistä huomiota, ja tukea on saatavilla sekä henkilökohtaisesti että verkon välityksellä. Mukana-ohjelman yhteydessä kouluihin on rekrytoitu myös kouluvalmentajia, jotka tukevat oppilaita koulunkäynnissä.

LAAJAT VALINNANMAHDOLLISUUDET

Oppimisen iloa voi lisätä mahdollisuus opiskella syvällisemmin oman kiinnostuksen kohteena olevaa alaa painotetussa opetuksessa. Helsingissä voi valita painotuksiksi perusopetuksessa esim. kielet, kuvataiteen, liikunnan, musiikin, nykyaikaisen taideilmaisun, matematiikan, tieteen, viestinnän, mediakasvatuksen ja teknologiakasvatuksen. Helsingissä toimii monia kansallisen erityistehtävän saaneita lukioita, joissa voi syventyä esim. kuvataiteen, ilmaisu-aidon, musiikin, liikunnan tai luonnontieteen opiskeluun.

Pääkaupunkina haluamme tietenkin tarjota opiskelijoille maan parhaan vieraiden kielten valikoiman. Kaikilla alueilla on tarjolla ensimmäiseksi vieraaksi kieleksi muukin vaihtoehto kuin englanti. Kaksikielistä opetusta tarjotaan kielikylpynä, laajamittaisena kaksikielisenä opetuksena ja kielirikasteisena opetuksena eri puolilla kaupunkia.

MAAILMA MUUTTUU – KOULUT OVAT VALMIINA

Monet megatrendit vaikuttavat koulutyöhön ja opetukseen. Teknologinen vallankumous asettaa kouluille vaatimuksen omaksua digitalisaation mahdollisuudet pysyväksi osaksi opetusta ja kaupungille vaatimuksen pitää laitekanta ja ohjelmat ajan tasalla. Digitalisaatio on kuitenkin vain väline – oppimisen taika syntyy edelleen osaavan opettajan ja oppilaan välisessä vuorovaikutuksessa.

Päätöksenteossa on tärkeää varmistaa sekä laadukkaan opetuksen tarvitsemat resurssit että uudenlaisten toimintamallien omaksuminen. Koulua käydään (työ)elämää varten. Myös opetussektorilla muutos on jatkuvaa. ■

TURVALLISTEN JA TERVEELLISTEN KOULUTILOJEN HELSINKI

Dani Niskanen

Dani Niskanen on Helsingin nuorin kaupunginvaltuutettu ja kasvatus- ja koulutuslautakunnan jäsen. Koulutukseltaan Niskanen on oikeustieteen maisteri. Hän työskentelee eduskunnassa kokouksen eduskuntaryhmän lakimiehenä.

U nelmoin Helsingistä, jossa ei ole yhtään sisäilmaongelmaista koulua. Kuulostaako kunnianhimoiselta? Kenties, lasketaanhan home- ja sisäilmaongelmaisten koulujen määrä Helsingissä edelleen kymmenissä.

Olen kuitenkin vahvasti sitä mieltä, että kyseessä on kaupunkimme suurin yksittäinen epäkohta, joka on pakko saada kuntoon. Jokaisella opiskelijalla ja opettajalla on oltava oikeus turvalliseen ja terveelliseen sisäilmaan.

KALLIS TRAGEDIA

Home- ja sisäilmaongelmaiset koulut ovat tragedia, joka maksaa Helsingille paljon niin inhimillisesti kuin taloudellisestikin. Siinä, missä toisille sisäilmaongelmat eivät aiheuta mitään oireita, voivat ne toisille aiheuttaa muun muassa väsymystä, kuumeilua ja pahoinvointia. Pahimmillaan keuhkosairaus voi viedä työkyvyn loppuiksi.

Sairauspoissaolot tulevat myös yhteiskunnalle kalliiksi, samoin kuin korjausten lykkääminen tulevaisuuteen kustannustason noustessa. Ongelma on vuosikymmenten kuluessa kasvanut ja kumuloitunut ja sen ratkaiseminen on siirretty eteenpäin aina seuraavalle valtuustokaudelle. Home- ja sisäilmaongelmaisia kouluja on korjattu yhtä hitaasti tai hitaammin kuin uusia on tullut esiin.

Koska korjauksia ei ole ennakoitu ja tehty ajoissa, meillä on nyt käsissämme ongelma, jonka korjaaminen mittavin toimenpiteinkin vie aikaa.

STRATEGISTA JA TULOKSELLISTA PÄÄTÖKSENTEKOA

Toivoa antavaa on, että tällä vaalikaudella sisäilmaongelmaan on vihdoinkin tartuttu historiallisella tavalla. Kaupunkistrategiassa sisäilmaongelmaisten koulujen kunnostaminen on otettu yhdeksi kaupungin kärkitavoitteista.

Suunnitelmaa on luotu sisäilmaongelmista kärsivien koulujen, päiväkotien ja leikkipuistojen rakennusten korjaamisesta tai korvaamisesta uusilla rakennuksilla. Investointimäärärahat uusiin ja terveisiin koulutiloihin on nostettu ennennäkemättömälle tasolle.

Kasvatus- ja koulutuslautakunnassa olemme kiihtyvällä tahdilla päättäneet useista koulurakennusten kunnostuksista.

VASTUU KUULUU RAKENNUKSELLE

Helsingissä on myös viimein otettu käyttöön elinkaarimalli, jolla vastuu rakennuksen pilaantumisesta siirretään veronmaksajilta rakennuttajalle. Mitä pidempään olen kaupunkipolitiikassa toiminut, sitä vakuuttuneemmaksi olen tullut siitä, että ainoa tapa ratkaista ongelma kestävästi on siirtää kiinteistöriskiä isosti kaupungilta rakennuttajille. Kun laskun pilaantuneesta rakennuksesta maksaa yksityinen eikä veronmaksaja, alkaa tapahtua.

VIRHEELLINEN KÄYTTÖ PAHENTAA ONGELMIA

Homekouluja synnytetään rakennusvaiheen virheiden lisäksi tilojen virheellisellä käytöllä. Valtuustossa tekemäni ponsiesityksen pohjalta Helsingin kaupunki siirtyi käytäntöön, jossa rakennuksissa, joissa ilmanvaihtojärjestelmä puhdistetaan, rakennuksen ilmavirrat mitataan ja säädetään puhdistusoperaation jälkeen.

Ilmavirrat mitataan ja säädetään nyt myös epäiltäessä sisäilmaongelmaa ja rakennuksessa toteutetun tiivistämiskorjauksen jälkeen. Rakennusten ilmanvaihtosuunnitelmat päivitetään, jotta ilmavirrat saadaan säädettyä tasapainoon. WC- ja pesutilojen poistoilmavaihdot liitetään yleisilmanvaihdon ohjelmiin alkaen niissä rakennuksista, joissa se parantaa sisäilmaa eniten.

Toimintatapa laajennetaan vaiheittain koskemaan koulujen lisäksi myös päiväkoteja, kirjastoja ja muita palvelurakennuksia. Muutokset ovat vahvistaneet uskoani siihen, että politiikassa voi todella vaikuttaa.

TYÖTÄ RIITTÄÄ

Vaikka terveellisten ja turvallisten koulutilojen edistämistyössä on nyt siis päästy hyvin alkuun, eivät työrukkaset saa vielä pudota. On selvää, että sisäilmaongelmien selättäminen vie Suomen suurimmassa kaupungissa vielä aikaa.

Home- ja sisäilmaongelmaisten koulujen kunnostaminen on kuitenkin sellainen investointi tulevaisuuteen, jota meillä ei ole missään tilanteessa varaa jättää tekemättä. ■

LIIKUNTA LISÄÄ HELSINKILÄISTEN HYVINVOINTIA

Harry Bogomoloff ja Otto Meri

Harry Bogomoloff on valtiotieteiden maisteri. Vuodesta 1985 valtuustossa vaikuttanut Bogo on Kokoomuksen valtuustoryhmän pitkäaikaisin jäsen. Hän toimii valtuuston varapuheenjohtajana, jossa tehtävässä hän on ollut n. 15 vuotta. Kaupungin hallituksen puheenjohtajana hän on toiminut vuosina 2001–2002.

Otto Meri on helsinkiläinen lakimies ja kaupunginvaltuutettu. Hän toimii lisäksi kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan jäsenenä sekä Jääkenttäsäätiön hallituksessa. Vapaa-ajalla Otto tykkää liikkua erityisesti golfin, jalkapallon ja squashin parissa.

Liikkumattomuus on yksi Helsingin suurimmista haasteista. Tutkimusten mukaan vain joka neljäs helsinkiläinen liikkuu terveytensä näkökulmasta riittävästi. Luku on alhainen, mutta onneksi siihen on mahdollista vaikuttaa. Liikuntapaikat vaikuttavat merkittävästi siihen, miten ihmiset lähtevät ulos liikkumaan.

STRATEGINEN PAINOPISTE

Helsingin kaupunginvaltuuston hyväksymässä vuosien 2017–2021 kaupunki-strategiassa liikkumisen, terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen on nostettu keskeiseksi tavoitteeksi. Keinona tähän on esitetty liikkumisen aloittamisen tekemistä houkuttelevaksi ja helpoksi. Yksi konkreettinen onnistumisen tällä saralla on ollut esimerkiksi kaupunkipyöräjärjestelmä.

Meillä helsinkiläisillä on erilaiset mieltymykset liikunnan suhteen. Yksi tykkää käydä uimassa ja toinen lenkillä koiran kanssa. Joku suorittaa päivittäisen liikunnan pyöräilemällä töihin, kun taas toinen osallistuu viikoittain kaveriporukan sählyvuorolle. Tapoja liikkua on monia. Riittävät ja monipuoliset liikuntamahdollisuudet eivät kuitenkaan ole itsestäänselvyys.

LÄHILIIKUNTAPAIKAT

Helsingin kaupungin liikuntapaikkapolitiikalla on keskeinen merkitys liikumisen näkökulmasta. Kun Helsinki kasvaa ja uusia kaupunginosia syntyy, on välttämätöntä huolehtia riittävästä liikuntamahdollisuuksista myös näille alueille.

Lähiliikuntapaikkojen merkitys yhteisöllisyyden näkökulmasta on keskeinen. Näin koronaepidemian aikana lähellä sijaitsevat ulkoliikuntapaikat ovat nousseet erittäin tärkeäksi hyvinvoinnin lähteeksi. Eri ikäiset ja taustaiset ihmiset pystyvät hyödyntämään lähiliikuntapaikkoja vaikkapa kesken kävelylenkin.

Ennen kaikkea liikuntapaikkapolitiikassa on kyse resursseista. Tällä hetkellä me kaupungin päätöksentekijät emme ole osanneet antaa riittävä painoarvoa liikuntapaikkarakentamiselle. Käytännössä muutamia yksittäisiä uusia hankkeita lukuun ottamatta resurssit ovat menneet nykyisten liikuntapaikkojen ylläpitoon. Samaan aikaan kaupunki kuitenkin kasvaa kovaa vauhtia ja uusia liikkujia muuttaa Helsinkiin.

TULEVAISUUDEN KEHITYSKOhteita

Muutamien suosituimpien lajien osalta tilannetta on aihetta katsoa hieman syvemmin. Ensinnäkin jalkapallon osalta tilanne on suhteellinen hyvä, uskalamme sanoa. Uusia tekonurmikenttiä on rakennettu vuosittain korvaamaan vanhoja hiekkapäälysteisiä kenttiä. Yhtenä merkittävänä muutoksena koko lajin kannalta tulee olemaan Helsinki Garden -monitoimiareenan rakentamisen aloittaminen. Rakentamisvaiheella on merkittäviä vaikutuksia Töölön pallokentän toimintaympäristöön. Kaupungin on kyettävä turvaamaan jalkapallon toimintaedellytykset myös Helsinki Gardenin rakentamisvaiheessa.

Jääurheilun osalta tilanne on huolestuttavampi. Pirkkolan jäähallien äkillinen sulkeminen vuonna 2018 johti vaikeaan tilanteeseen jääurheilun piirissä. Tilanne hankaloituu entisestään, kun Helsingin jäähallin harjoitus-halli sulkeutuu yllä mainitun Garden -hankkeen rakentamisen käynnistyessä. Onneksi tilanne on kuitenkin tullut helpottamaan Kaarelaan valmistunut jäähalli sekä suunnitelmissa on rakentaa täysin uusi halli Herttoniemeen.

Jääurheilun osalta tilanne on ollut pitkään muutoksessa ja seuraavaksi Hernesaaren jäähalli on sulkeutumassa. Tältä osin kaupungin ja sen yhteyteen kuuluvan Jääkenttäsäätiön tulee turvata, että jääurheilun harrastamisen edellytykset erityisesti lasten ja nuorten keskuudessa säilyvät jatkossakin hyvinä.

Seuraavan kymmenen vuoden aikana on tarkoitus korjata ainakin seuraavat keskeiset helsinkiläisten liikuntapaikat: Itäkeskuksen uimahalli, Maunulan väestönsuoja, Oulunkylän urheilupuisto, Töölön kisahalli ja Yrjönkadun uimahalli. Samaan aikaan kun uusia liikuntapaikkoja valmistuu, on tärkeä huolehtia, että nykyiset pysyvät ajanmukaisina ja turvallisina.

URHEILUTAPAHTUMIEN MERKITYS

Helsingin kokoisen kaupungin tapauksessa ei voi unohtaa urheilutapahtumien merkitystä kaupunkilaisten viihtymisen ja liikuntaan kannustamisen näkökulmasta. Olympiastadionin aukeaminen monta vuotta kestäneen remontin jälkeen on mahdollisuus saada urheilun suur tapahtumia jälleen aivan pääkaupunkimme ytimeen. Kansainvälisten urheilutapahtumien lisäksi remontoitu stadion tulee palvelemaan myös monipuolisesti erilaisia kulttuuritapahtumia. Kilpailu suur tapahtumista Suomen kaupunkien kesken tulee

entisestään kasvamaan ja Helsingin on huolehdittava, että se säilyy jatkossakin houkuttelevana vaihtoehtona tapahtumajärjestäjien näkökulmasta.

PANOSTUKSIA TARVITAAN

Yhteenvetona voi todeta, että liikunta on helsinkiläisten hyvinvoinnin kannalta keskeinen tekijä, mutta siihen on panostettu viime vuosina liian vähän. Liikuntapaikkojen suunnittelussa on vahvemmin osallistettava kaupunkilaiset mukaan suunnitteluun, jotta liikuntapaikoista tulee tarkoituksenmukaisia ja että ne sijoittuvat oikeille alueille.

Osallistuva budjetointi on ollut hyvä osoitus siitä, että kaupunkilaiset haluavat vaikuttaa omaa elinympäristöään ja kotikaupunkiaan koskeviin asioihin. Erityisesti liikuntapaikkoja koskevat aloitteet ovat olleet suosittuja. Nyt meidän päättäjien on vain huolehdittava siitä, että liikunnan riittävistä resursseista huolehditaan. ■

IKÄYSTÄVÄLLINEN HELSINKI

Sirpa Asko-Seljavaara & Seija Muurinen

Sirpa Asko-Seljavaara on lääketieteen tohtori ja Helsingin yliopiston plastiikkakirurgian emerita-professori sekä Helsingin kaupunginvaltuutettu ja kaupunkiympäristölautakunnan jäsen. Hän toimi kansanedustajana 2003–2011 ollen sosiaali- ja terveysvaliokunnan varapuheenjohtaja sekä hallinto- ja suuren valiokunnan jäsen.

Seija Muurinen on Helsingin kaupunginvaltuutettu, sosiaali- ja terveyslautakunnan jäsen sekä Helsingin Kokoomuksen valtuustoryhmän varapuheenjohtaja. Muurinen on gerontologian dosentti ja on toiminut johtamis- ja kehittämistehtävissä Helsingin kaupungilla sekä erikoistutkijana THL:llä ja STM:llä.

Olemme tehneet palveluiden järjestämisessä viime vuosina digiloikan, kuten pormestari Vapaavuori sanoo. Vaikka maan talous on sekaisin, yrityksiä on mennyt konkurssiin ja monet perheet ovat köyhtyneet, yhteisöllisyys on lisääntynyt. Haluamme auttaa toisiamme enemmän kuin ennen, jolloin ikäihmiset tullaan ottamaan paremmin huomioon.

Yhteiskunnalliset muutokset vaikuttavat monella tapaa kaikkiin – myös ikäihmisiin. Muun muassa teknologinen vallankumous vaatii jatkuvaa uuden opettelua meiltä kaikilta. Vastuullisuusajattelu muuttaa ihmisten kulutuskulttuuria, yrityksiä ja palveluja.

SENIORIT HELSINGISSÄ

Helsingissä oli vuoden alussa n. 48 000 yli 75-vuotiasta henkilöä, 7,4 % väestöstä, mikä on kohtuullinen määrä. Suurin osa, n. 92 %, asuu kotona. Vajaa 12 % käyttää kotihoidon palveluja säännöllisesti, ja n. 8 % on pitkäaikaisesti ympärivuorokautisessa hoidossa. Suurin osa eläkeikäisistä on hyväkuntoisia ja mukana monissa vapaaehtoistehtävissä sekä harrastuksissa. Osa työskentelee vielä eläkkeellä ollessaankin.

Asukkaiden hyvän toimintakyvyn ylläpitämiseksi kunnissa kannattaa huolehtia riittävästä hyvinvointia ja terveyttä edistävästä palveluista ja tarjota hyvät terveyspalvelut. Esim. työväenopistot, teatterit ja uimahallit ovat suosittuja iäkkäiden parissa. Eri puolilla Helsinkiä sijaitsevista palvelukeskuksissa voi mm. aterioida, harrastaa, osallistua luennoille, saada digiopetusta tai terveysneuvontaa sekä tavata muita ihmisiä. Palveluneuvontaa tarvittaessa auttaa Seniori-info numerossa 09 310 44556. Seniori-infoon voi myös jättää huoli-ilmoituksen, jos jonkun iäkkään läheisen tilanne huolestuttaa.

SOPIVA ASUMISMUOTO JA TOIMIVA ASUINYMPÄRISTÖ

Asumisen, ympäristön ja palvelujen toimiva kokonaisuus on perusta turvallisuudelle ikääntymiselle. Väestörakenteen muuttuessa tulevana vuosikymmeninä, ikääntyneiden asumiseen on tarpeen kiinnittää entistä enemmän huomioita. Ikääntyneet kaupunkilaiset ovat hyvin heterogeeninen ryhmä, minkä vuoksi tarvitaan erilaisia asumisvaihtoehtoja.

Heka tarjoaa Helsingissä vuokra-asuntoja, mutta kaikki eivät pääse haluamalleen alueelle. Seniori- ja palvelutaloissa on usein käytettävissä yhteisöllisiä tiloja ja palveluja kuten hoiva, hoito, siivous ja ulkoilutus. Koira tai kissa on hyvä ystävä, ja yhteisöllisessä asumisessa lemmikkien pitäminen on helpompaa kuin yksin. Kaupunkiviljely on myös hyvin trendikästä ja hauskaa. Ikäpolvi-asumista voimme kehittää edelleen.

Nykyisen asunnon sopivuutta kannattaa ikääntyessä arvioida ajoissa. Esimerkiksi pääseekö asunnosta ulos tai toimiiko kylpyhuone myös apuvälineiden kanssa. Asunnon muutostöihin on mahdollista hakea avustusta kaupungilta, ja hissiasiamies neuvoo tarvittaessa asukkaita. Monet haluavat asua ja kykenevät asumaan kodeissaan elämänsä loppuun saakka, tarvittaessa kotiin saatavien palvelujen turvin.

Ikääntyneiden itsenäisen elämän tukeminen vaatii kaupungin eri toimialojen yhteistyötä. Ikääntyneiden tarpeet on otettava huomioon mm. kaavoituksessa, rakentamisessa, palvelujen sijoittelussa, liikennejärjestelyissä, kulttuuri- ja liikuntapalveluissa sosiaali- ja terveyspalvelujen lisäksi. On suuri merkitys sillä, pääseekö iäkäs ihminen liikkumaan kodissaan esteettömästi, ja pääseekö hän omin voimin kauppaan, apteekkiin, palvelukeskuksiin yms. kohteisiin. Liikkumisen mahdollistamiseksi lumitöistä on huolehdittava, bussipysäkkien on oltava riittävän lähellä kotia tai pysäköintipaikkojen sopivalla etäisyydellä palvelupisteistä.

ASIAKASLÄHTÖISET PALVELUT

Helsingissä palveluja uudistetaan aiempaa enemmän yhdessä asiakkaiden kanssa. Hoitoyksiköissä on asiakasraateja, ja palvelujen hankinnoissa kuullaan usein kyseisten palvelujen käyttäjiä ennen laatukriteereistä päättämistä. Vanhusneuvosto toimii aktiivisesti, ja esittää näkemyksiään lausunnoissa ja päättäjille suunnatuissa tapaamisissa. Kaupunki tukee vanhusneuvoston toimintaa asettamalla virkamiehiä neuvoston käytännön toiminnan tueksi.

Kotihoidon palveluvalikoimaa on laajennettu viime vuosina, ja tätä työtä jatketaan edelleen. Myös omaishoitajien palvelutarjontaa on lisätty. Kuntoutusta kaupunki järjestää sairauksien jälkeen joko kotiin tai kuntoutusosastoilla. Erilaiset tekniset apuvälineet, esim. turva- tai seurantalaitteet tai etäyhteys kotona asuviin tablettitietokoneella, täydentävät muita palveluja. Tekniset laitteet eivät kuitenkaan korvaa hoitotyötä, eikä etäyhteys sovi kaikille. Siksi

on panostettava siihen, että meillä on riittävästi hoitohenkilöstöä sekä lyhyt-aikaista ja pitkäaikaista ympärivuorokautista hoitoa hoitoyksiköissä avopalvelujen lisäksi.

KOHTI UUDENTYYPPISTÄ YHTEISKUNTAA

Monet muotiin nyt tulevat ajattelu- ja toimintatavat ovat oikeastaan uusvanhoja ja tuttuja eläkeikäisille. Kiertotalous, kotimaan matkailu ja yhteisöllisyys olivat nykyisten senioreiden nuoruudessa tavallisia elämäntapoja. Tämän päivän ikäihmiset ovat aiempia sukupolvia hyväkuntoisempia ja aktiivisempia sekä osallisena yhteiskunnan toiminnassa entistä vahvemmin. Eläkeikäiset kaupunkilaiset ovat suuri voimavara yhteisössämme. ■

KAUPUNKIYHTIÖT TOIMIVAMMAN KAUPUNGIN RAKENTAJINA

Matti Parpala

Matti Parpala on helsinkiläinen kaupunginvaltuutettu, Helsingin Sataman hallituksen pj. ja Vantaan Energian hallituksen vpj., sekä päivätyössään palvelu- ja teknologiayhtiö Vaana Oy:n toimitusjohtaja. Parpala on suorittanut Master in Public Policy -tutkinnon Harvardin yliopistossa ja taloustieteen kandidaatin tutkinnon Aalto-yliopistossa.

Jos ajattelet Helsingin kaupunginvaltuuston näkyvimpiä vääntöjä ja päätöksiä 2000-luvulta, mitä sinulle tulee mieleen? Itse muistan tältä ja viime kaudelta ainakin pormestarimalliin siirtymisen, keskustatunneli-väännöt, yleiskaavan ja muun muassa Malmin rakentamisen, Guggenheimin hylkäyksen ja Hanasaaren hiilikasan. Hieman aiemmin tehtiin myös mm. päätös Vuosaaren sataman perustamisesta, jonka ansiosta nyt rakennamme Kalasatamaa ja Jätkäsaarta.

Varsinkin silloin, kun valtuustossa puhutaan rahallisesti isoista asioista, ei päätöksenteko useinkaan rajoitu pelkästään kaupungin omiin virastoihin, vaan pelissä mukana on monia muitakin toimijoita.

KAUPUNKIKONSERNIN MERKITTÄVÄ ROOLI

Poliittisen päätöksentekokoneiston ja isojen yksittäisen päätösten lisäksi Helsingin kaupunkistrategiaa tehdään todeksi päivittäin myös kaupungin omistamissa yhtiöissä. Monet helsinkiläiset tuntevat hyvin ainakin Helsingin kaupungin asunnot, energiaa tuottavan ja jakelevan Helenin, matkustaja- ja tavarasatamia pyörittävän Helsingin Sataman ja ruokaa moniin paikkoihin tuottavan ja jakelevan Palmian.

Pelkästään Helenin liikevaihto on noin miljardin, mikä vastaa yli neljännestä kaupungin verorahoituksesta. Yhteensä kaupunkikonserniin kuuluu peräti 144 erilaista tytäryhtiötä, liikelaitosta (kuten Rakentamispalvelu STARA), kuntayhtymää (kuten Helsingin Seudun Liikenne) ja osakkuusyhteisöä (kuten Vantaan Energia ja Apotti). Rahallisten mittareiden lisäksi kaupunkikonsernilla on tärkeä rooli useissa kaupunkistrategian keskeisten tavoitteiden toteuttamisessa.

CASE: ILMASTONMUUTOKSEN TORJUNTA HELSINGISSÄ

Kaupunkistrategiassa on useita kunnianhimoisia tavoitteita, joista monet vaativat kaupungin oman toiminnan lisäksi onnistumista myös kaupunkikonsernilta. Esimerkiksi päästöjen vähentämisessä Helsingillä on todella tiukka tavoite: hiilineutraalisuus 2035 mennessä. Energiayhtiöiden työtä rytmittää lisäksi Sipilän hallituksen päätös kieltää kivihiili 2029 mennessä.

Helenin osalta Hanasaaren hiilenpoltto voisi näillä näkymin loppua jo 2023, mutta työsarkaa on vielä siinä, miten keksitään keinot Salmisaaren hiilivoimalan korvaamiseksi. Vantaan Energian hiilenpoltto loppuu kokonaan vuonna 2022 erityisesti jätevoimalan laajennuksen ansiosta. Sataman osalta oman toiminnan hiilineutraalisuus on järjestettävissä muun muassa satamakalustoa uusimalla, liikenteen sujuvuutta parantamalla ja laivoille maasähköä tarjoamalla, mutta jos tavoitteeksi otetaan merkittävä laivaliikenteen päästöjen alentaminen, vaatii se tietysti myös laivayhtiöiltä siirtymistä yhä ympäristöystävällisempään kalustoon.

Edellisten lisäksi asuntojen, ruuantuotannon ja muiden toimialojen haasteet ovat tietysti omanlaisiaan. Mutta millaiset mekanismit kuntapolitiikoilla on varmistaa, että eri toimijat tekevät töitä samojen tavoitteiden eteen?

KUKA PÄÄTTÄÄ, MITÄ YHTIÖT TEKEVÄT?

Siinä, missä kunnan on toimittava kuntalain mukaan, on osakeyhtiön toimittava osakeyhtiölain mukaan. Hallituksen jäsenet vastaavat siitä, että yhtiössä toimitaan lain, yhtiöjärjestyksen ja yhtiön liiketoiminnan edun mukaisesti – ei siis välttämättä kaupungin edun, tai varsinkaan omasta mielestä parhaan poliittisen tavoitteen eteen. Tämä yhtälö ei kuntayhtiöissä ole aina aivan yksinkertainen. Mitä jos omistaja haluaa yhtiön tekevän jotain, mikä on liiketoiminnallisesti järjetöntä?

Helsingin kaupungilla yhtiöiden ohjaamista määrittävät konserniohjauksen periaatteet, joissa mm. määritetään päätöksenteon kulku kaupungin organisaatiossa. Yleensä kaupunki, käytännössä siis kaupunginhallituksen konsernijaosto, asettaa yhtiöille niiden liiketoimintaan sopivia tulos- ja muita tavoitteita, joita yhtiöt sitten pyrkivät toteuttamaan. Joskus annetaan kuitenkin suorempaakin ohjausta: esimerkiksi Hanasaaren hiilivoimalan sulkeminen oli päätös, joka olisi ollut yhtiön liiketoiminnan edun kannalta ja siten oma-aloitteisena hallituksen päätöksenä vähintäänkin kyseenalainen, mutta jonka omistaja sataprosenttisesti omistamassaan yhtiössä pystyi määräämään.

KAUPUNKIKONSERNIN OHJAAMINEN VAATII TAIDOKKUUTTA

Julkissektorin omistamien yritysten hallinnointi on vaativaa. Eri lakien risteyskohdassa ja kilpailluilla markkinoilla toimimisen lisäksi oman haasteensa

aiheuttavat myös omistajaa edustavien poliitikkojen keskenään ristiriitaiset, taajaan yhteiskunnallisten trendien mukaan muuttuvat tavoitteet. Kymmeniksi vuosiksi tehty, kaupunginvaltuuston aikanaan siunaama investointi voidaan tehdä hyödyttömäksi yhdellä päätöksellä. Vaarana on myös roolien sekoittuminen – poliitikkojen kokemus liikkeenjohdosta on usein vähäistä, ja riskinä on, että hallituksen kokoukseen saapuessa kaupunginvaltuutetun hattua ei muisteta vaihtaa yhtiön hattuun.

Puutteelliseen osaamiseen ja roolien hahmottamiseen liittyvien haasteiden pienentämiseksi otettiin 2015 päivitettyyn kuntalakiin määräys, että tytäryhteisön hallituksen kokoonpanossa on otettava huomioon yhteisön toimialan edellyttämä riittävä talouden ja liiketoiminnan asiantuntemus. Vaikka parannusta voi olla tapahtunut, oli Kuntayhtiökyselyn 2018 mukaan kuntayhtiöiden hallitusten puheenjohtajien arvio hallituksiensa osaamisesta edelleen aika tyyli: vain 63 prosentilla hallituksen jäsenistä katsottiin olevan kuntalain edellyttämä asiantuntemus.

KOHTI YHÄ TULOKSELLISEMPIA KAUPUNKIYHTIÖITÄ

Jotta kaupunkiyhtiöt toimivat tehokkaasti, tuottavat yhteiskunnallisesti hyviä tuloksia ja edistävät kaupunkistrategiaa, on poliitikkojen yhdessä viranhaltijoiden huolehdittava siitä, että yhtiöiden tavoitteet ovat selvät ja hallinto toimivaa. Pitkäjänteinen omistajaohjaus, asiantuntevan hallituksen nimittäminen sekä hyvän johdon valitseminen ovat tässä perusedellytyksiä. Eräänä jatkokehittämistoimenpiteenä pohtisin esimerkiksi sitä, että kuntayhtiöissä siirryttäisiin kohti valtion omistajaohjauksen linjaa ja ”normaalin” yritysmaailman toimintatapoja, eli hyödynnettäisiin yhä enemmän ns. asiantuntijajäseniä ja vähennettäisiin poliittisten nimitysten määrää. Kokonaan en poliittisia nimityksiä silti poistaisi, sillä kuntayhtiöillä on usein esimerkiksi maankäytön tavoitteiden suhteen tiiviimpi sidos omistajaansa kuin valtion-yhtiöillä.

Nykyistäkin parempiin tuloksiin voitaisiin päästä myös, jos kaupunkikonsernin eri osille asetetut tavoitteet ja toiminta – kuten juuri edellä mainittu maankäyttö – olisivat paremmin linjassa keskenään. Tälle valtuustokaudelle kokoomuksen johdolla tehty kaupunkistrategia on hyvä alku, mutta kaupungin johtamisjärjestelmän kehittämistä on varmasti jatkettava seuraavallakin valtuustokaudella. Kenen johdolla työ jatkuu? Siihen voi jokainen äänestäjä vaikuttaa. ■

LIIKE-ELÄMÄSTÄ MALLIA KAUPUNGIN KEHITTÄMISTYÖHÖN

Mia Nygård

Mia Nygård on Helsingin kokoomuksen ensimmäisen kauden kaupunginvaltuutettu, HSY:n hallituksen puheenjohtaja ja Vantaan Energian hallituksen jäsen. Miällä on 20 vuoden kokemus liike-elämästä, ja Mia toimii tällä hetkellä yrittäjänä keskittyen pk-sektorin yritysten haasteisiin.

Lähtökohtana tulee olla kilpailukykyiset ja laadukkaat palvelut kaupunkilaisille – kaupunkilainen keskiössä. Tulevaisuuden kaupungin kehittäminen lähtee kaupunkilaisten tarpeista, perustarpeita sivuuttamatta. Osallistava suunnittelu ja päätöksenteko sekä palvelunmuotoilun muut työkalut tuovat konkreettisesti esiin sen, mitä kaupunkilainen arjen toimivilta palveluiltaan tarvitsee. Tuotteistamisen avulla näihin tarpeisiin voidaan vastata täsmällisesti.

Julkishallinnon tulisi olla ketterä uudistumaan ja mallia pitäisi ottaa elinkeinoelämästä. Hyviä käytäntöjä tulisi viisaasti kopioida toimintatavoissa kaikilla eri osa-alueilla. Kokeilukulttuurin pitäisi antaa kukoistaa, koska muuten hyvät ideat jäävät helposti pöytälaatikkoon. Kokeilun mallilla voitaisiin napata helposti 'low-hanging-fruits' eli helpot onnistumiset. Kokeilun mallilla voidaan todentaa uusia ideoita sekä saada mahdollista taloudellista etua. Kaupunki voi olla aikaansa edellä, kun annetaan kokeilun mahdollisuus. Jos homma ei toimi, uudistusta ei kannata jatkaa.

JATKUVAN PARANTAMISEN MALLI – KAUPUNGIT VOISI LEANATA

Kaupungin tulisi jatkuvasti parantaa – tehostaa – toimintaansa. Mielestäni kaupunki toimintoineen on LEANauksen tarpeessa. Lean-näkökulmasta voidaan puhua kolmesta häittatekijästä. Tehdään asioita, jotka eivät tuota kaupunkilaisille arvoa, eli syntyy hukkaa. Lopputuloksessa on suurta vaihtelua laadun suhteen. Kyvyttömyys ja joustamattomuus hidastavat vastaamista muuttuviin kaupunkilaisten tarpeisiin. Leaniin pohjautuvalla kulttuurimuutoksella tavoite on saada tekijät innostumaan työnsä kehittämisestä, ja siirtää katse ongelmien sijaan myönteisiin tavoitteisiin.

Kaupungin toiminnan jatkuva kehittäminen on välttämätöntä riippumatta siitä, miten kaupungin palveluita tuotetaan. Tehokkuus on myös työntekijän ja kaupunkilaisen turva. Jatkuva parantaminen on mahdollista organisaatiossa, joka tukee yrittäjämäistä ajatus- ja toimintatapaa. Asenne ratkaisee aina.

KAUPUNGINYHTIÖN ROOLI MUUTTUVASSA MARKKINASSA

Kaupungin strategiassa tulisi aina olla vaihtoehtoisia toimintamalleja sille, miten kaupunki voi järjestää palvelunsa. Osa toiminnoista ovat alalla, jotka ovat hyvin kilpailtuja, ja osassa vaihtoehtoisia palveluntarjoajia ei ole lainkaan.

Kaupungin oman tuotannon kilpailukykyä voidaan lisätä organisoitumalla eri tavoin, kuten budjetoitu yksikkö, liikelaitos tai yhtiö. Myös kaupunginyhtiön myyminen voi joissakin tilanteissa olla työntekijän, kaupunkilaisen ja kaupungin etu. Monilla toimialoilla on menossa isot markkinamurrokset ja mullistukset. Tästä hyvänä esimerkkinä ovat jäte- ja vesihuolto sekä energia-ala, joissa tulevaisuuden haasteisiin ketterimmin vastaavat ratkaisut voivat löytyä yhtiöittämisestä.

Osa toiminnoista ovat kaupungin ydintehtäviä, ja tärkeintä on varmistaa huoltovarmuus. Samalla nämä toiminnot voivat olla myös hyvin tehottomia, hitaita ja jähmeitä muuttumaan sekä vastaamaan muuttuvaan ympäristöön ketterin uudentyypisin ratkaisuin.

Koska toimintaympäristö muuttuu teknologisen vallankumouksen myötä nyt vauhdilla, pitäisi myös julkisella sektorilla ottaa keskiöön digitalisaation tuomat haasteet ja mahdollisuudet, tuotekehitystyö tai out-of-the-box eli normaalista poikkeavaa ongelmanratkaisuaajattelu. Julkishallintoa voi rasittaa 'ohjattu avuttomuus', jossa turhautuneisuutta aiheuttava ajattelumalli on se, ettei mitään voi tehdä toisin, koskaan.

PIRISTYSRUISKETTA TYÖSKENTELYYN

Kaupunginyhtiöissäkin tulisi olla hallitus, jossa on vähintäänkin mukana liike-elämän osaamista ja kokemusta. Pelkkä poliittinen peruste ei ole riittävä tulevaisuudessa varmistamaan laadukkaan hallitustyöskentelyn. Sama kysymys kannattaa esittää myös valtuustotyöskentelyä kohtaan. Valtuutetuilta voisi vaatia liike-elämän osaamista cv:ssään.

Kaupunginyhtiöiden toiminta pitäisi olla mahdollistavaa. Konserniohjauksella ei pitäisi sitoa kehittämisen ja kehittymisen mahdollisuuksia nippuun. Tällöin kärsii kaupunginyhtiöiden elinvoimaisuus, vetovoimaisuus ja mahdollisesti kilpailukyky. Kaupungin hankintaosaamista tulisi kehittää, ja myös pienten yritysten pärjäämistä tarjouskilpailuissa tulisi mahdollistaa.

KONKREETTINEN IDEA: PALVELURAKENNUSTEN OMISTUKSESTA KAUPUNKILAISTEN YDINPALVELUIDEN TARJOAJAKSI

Myös rakennuksien omistamisen osalta kaupunki voisi ottaa mallia yksityiseltä sektorilta.

Voidaan aloittaa kysymällä, mikä on Helsingin päätehtävä. Onko se palvelurakennusten omistaminen – vai rakennusten sisällä tapahtuva kaupunkilaisten palvelu?

Markkinoilla on tarjolla kaupungeille useita muitakin rahoitusmalleja kuin suora taseomistus. Tällaisia investointien vaihtoehtoisia rahoitusmalleja ovat esimerkiksi kiinteistöleasing ja erilaiset elinkaarimallit. Malleja yhdistää se, että ne ovat taseen ulkopuolisia erinä, jotka jakautuvat tasaisesti käyttötalouden kulueriksi käyttöaikanaan.

Vaikka kaupunki ei itse omista rakennuksia, ne on rakennettu varta vasten kaupungin tarpeita varten. Koska rahoitus hoidetaan taseen ulkopuolisena eränä, rakennustahti ei ole sidottu kaupungin investointikehykseen. Tietynlaisia palveluita ei kuitenkaan voi toteuttaa missä tahansa rakennuksessa, tästä konkreettinen esimerkki on homekoulut ja -päiväkodit. Kaupunki voi päättää osana kiinteistöstrategiaa sellaisten vaihtoehtoisten rahoitusmallien käyttöönotosta, joiden avulla nopeutetaan uusien päiväkotien ja koulujen rakentamista eri puolille kaupunkia.

KONKREETTINEN IDEA: KAUPUNKIYHTIÖISTÄ APUA POIKIEN SYRJÄYTYMISEEN

Moni opetusalan ammattilainen on nostanut esiin huolen siitä, että varsinkin poikien oppimistulokset laskevat. Ammattikoulun opettajilta tulee viestiä siitä, että noin 10 % kouluun tulevista peruskoulunsa päättäneistä ei hallitse peruskoulutason lukemista ja matematiikkaa. Valmiudet jatko-opintoihin ja työelämässä etenemiseen ovat lähtökohdiltaan heikot.

Helsinkiä on pyydetty toimimaan pikaisesti poikien syrjäytymisen ehkäisemiseksi, voisiko kaupunginyhtiöiden uudentyypisistä, ketterästä oppisopimusmallista löytyä tähän kestävä ratkaisuvaihtoehto?

Kaupunginyhtiöissä voisi tehdä enemmän yhteistyötä kaikkien eri tasojen oppilaitosten kanssa. Tällöin luonteva yhteys yliopistojen ja koulujen sekä kaupungin ja liike-elämän välillä vahvistuisi. ■

KAUPUNGINOSIEN HELSINKI

Laura Rissanen

Laura Rissanen on kaupunkiympäristölautakunnan jäsen Töölöstä. Hän on toiminut aiemmin mm. valtuustoryhmän puheenjohtajana ja kahdeksan vuotta kaupunginhallituksessa. Rissanen tunnetaan myös Valtuusto-podcastista, jossa avataan Helsingin kuntapolitiikan taustoja.

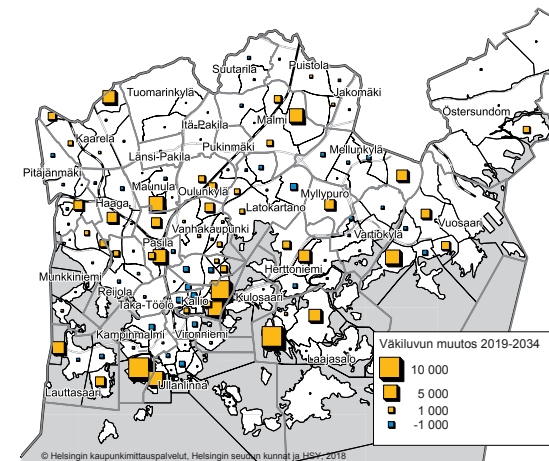
Kun helsinkiläinen kymmenen vuoden kuluttua tapaa toisen kadulla, ei jäädä harmittelemaan säätä, vaan kysytään, mitä hauskaa teidän kaupunginosassanne tänään tapahtuu. Ja vastauksen kuultuaan mieleen jää ehkä pieni kaiherrus siitä, pitäisikö Punavuori sittenkin vaihtaa Rastilaan.

KASVAVA HELSINKI

Helsinki kasvaa tällä hetkellä huimaa vauhtia. Uutta Helsinkiä luodaan niin tiivistämällä vanhaa kaupunkirakennetta kuin rakentamalla kokonaan uutta. Esimerkiksi Hernesaari 7 600 asukkaan kaupunginosana pääsisi 130. sijalle Suomen kunnista väkiluvun mukaan, taakse jää kaupunkeja kuten Kokemäki, Ikaalinen ja Kristiinankaupunki.

Vahvistetun uuden yleiskaavan mukaan Helsinki kasvaa tiiviiksi kaupungiksi, jonka useita keskuksia yhdistää raideliikenne. Helsinkiläisten määrän ennustetaan kasvavan vuoteen 2050 reilusti yli 800 000 henkeen – siksikin tarvitsemme uusia palvelukeskuksia. Tulevaisuuden visioissa esimerkiksi Malmi, Itäkeskus, Herttoniemi ja Kannelmäki ovat uusia monipuolisen asumisen, palveluiden ja työpaikkojen keskuksia.

Kuvio 27. Ennustettu väkiluvunmuutos osa-alueittain 1.1.2019–2034

Lähde: Helsingin ja Helsingin seudun väestöennuste 2019–2050. Ennuste alueittain 2019–2034. https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/19_10_25_Tilastoja_14_Vuori_Kaasila.pdf

TOIMIVA JA YMPÄRISTÖYSTÄVÄLLINEN

Helsinki haluaa olla maailman toimivin kaupunki ja tähtää myös hiilineutraaliksi 2035 mennessä. Siihen ei muuten ole kuin 15 vuotta. Samaan aikaan meidän on muistettava rakentaa myös sosiaalisesti kestävää kaupunkia.

Miten siihen sitten päästään? Väitän, että antamalla Helsingin alueille tilaa itsenäiseen kehittymiseen. Viime vuonna toteutettu osallistuvan budjetoinnin kokeilu on askel oikeaan suuntaan. Jaossa oli yhteensä 4,4 miljoonaa euroa asukkaiden ideoiden toteuttamiseen ja äänestys toteutettiin suuralueittain.

Ensimmäisen OmaStadi-äänestyksen osallistumisprosentti jäi vajaaseen kymmeneen, mitä voi pitää kansainvälisesti verrattuna hyvänä. Äänestettävänä olleista 296:sta suunnitelmasta toteutukseen äänestettiin 44 suunnitelmaa. Alun alkaen ehdotuksia jätettiin yli 1200.

Voittaneet suunnitelmat liittyivät pitkälti lähiympäristön viihtyisyyden ja toimivuuden parantamiseen. Haluttiin lisää puita koko kaupunkiin, kunnostaa Aino Aktén huvila, tekonurmikenttä Arabiaan, rakentaa urbaaneja nuotiopaikkoja ja siisteyttä Itä-Helsinkiin. Konkreettisia, koko yhteisön hyvinvointia lisääviä tekoja siis.

Asukasdemokratian vahvistaminen ei siis edellytä uusien byrokraattisten elinten perustamista tai vaalien järjestämistä. Vastuuta omien kaupunginosien, kylien, elinvoimaisuudesta voi ottaa paljon nopeammin ja nopeampi-vaikutteisemmin juuri lyhyiden budjetointien kautta.

Kun Helsingissä oivalletaan, että lähidemokratiaa on se, että Mellunmäen uusi korttelitalo ei törmää vuosien kaavoitusrumbaun, että Hernesaaren kahvilayrittäjä saa oman kaavamuuoksensa nopeasti läpi ja Töölössä korttelipihojen syntyä ei voi jarruttaa korttelin ainoa änkyrä, ollaan pitkällä. Viime vuosina Helsingissä onkin opittu sanomaan ”kyllä” ainaisen ”ein” sijaan.

KOHTAAMISIA ERI PUOLELLA KAUPUNKIA

Kohtaamispaikkojen merkitys korostuu, kun tarkastellaan Helsingin asuntokantaa. Helsinkiläisistä lähes puolet, 49 prosenttia, asuu yhden hengen asuntokunnissa. Asunnot ovat myös pieniä, kaikista asunnoista yhden ja kahden huoneen asuntoja on peräti 56 prosenttia.

Mutta emme me helsinkiläiset silti yksinäistä väkeä ole – kohtauspaikkoina toimivat yhä enemmän kaupungin kadut, puistot ja torit. Koulujen ja nuorisotilojen nykyistä monipuolisempi yhteiskäyttö on myös askel yhteisöllisempään kaupunkiin.

Uusien kaupunginosien kaavoittamisessa on aina ajateltava ensin ihmistä. Kannustaako ympäristö spontaaniin kohtaamiseen ja turvalliseen kanssakäymiseen, vai ajaako suorinta reittiä kotiin? Löytyykö pihakaduilta tuulensuojaisia sopukoita penkkeineen ja istutuksineen.

Ja korttelipihat! Mikä menetetty mahdollisuus ne ovatkaan. Aikoinaan yhteisiä kerrostalopihoja pidettiin jopa kaupunkisuunnittelun ihanteena. Nyt monet korttelipihat on tiukkaan aidattu ja autopaikkojen valtaamia. Aitoja poistamalla ja piha-alueita yhdistelemällä niistä saa viihtyisiä kohtaamispaikkoja kaupunkilaisille, kuten uusille alueille nyt kaavaillaan.

KAUPUNKI ON KAUPUNKILAISTEN KÄSISSÄ

Kun kaupungin kehittäminen on entistä tiukemmin helsinkiläisten omassa käsissä, alkaa uudenlainen kotiseurakkauskin kukoistaa. Enemmän kuin helsinkiläisinä, ihmiset identifioivat itsensä vahvemmin oman asuinalueensa mukaan.

Olkaamme siis vuosaarelaisia, viikkiläisiä, töölöläisiä, haagalaisia ja tapanelalaisia ensin ja helsinkiläisiä sitten. Rakennetaan Helsinkiin uusia kylänraitteja ja varmistetaan näin paitsi ekologisesti kestävä myös sosiaalisesti vahva kaupunki. ■

MILLAISEN LIKKUMISEN KAUPUNKI HELSINKI ON VUONNA 2050?

Jenni Pajunen & Risto Rautava

Jenni Pajunen on Kokoomuksen kaupunginvaltuutettu Helsingissä. Hän on työskennellyt Maailmanpankissa ja EU:lla sekä suomalaisen terveysteknologia- ja koulutusviennin parissa. Koulutukseltaan hän on KTM ja EU-politiikan maisteri. Jenni on Helsingin elinkeino- ja kulttuurijaostojen jäsen.

Risto Rautava on koulutukseltaan upseeri, joka on ollut Helsingissä kunnallisissa luottamustehtävissä yli 20 vuotta. Tällä hetkellä hän on muun muassa kaupunginvaltuutettu, Helsingin Seudun liikenteen hallituksen puheenjohtaja ja kaupunkiympäristölautakunnan varapuheenjohtaja.

Miten liikkuminen tapahtuu Helsingissä tulevaisuudessa? Esittelemme erilaisia skenaarioita ja pohdimme teknologisen kehityksen vaikutuksia.

Suunnittelua on tehtävä ennusteiden pohjalta. 30 vuoden kuluttua Helsingissä on asukkaita noin 200 000 enemmän kuin nyt. Vuonna 2020 Helsingissä on noin 660 000 asukasta, vuonna 2050 noin 860 000 asukasta. Työpaikkoja on ennustettu olevan noin 160 000 enemmän kuin tällä hetkellä; vuonna 2020 Helsingissä on noin 400 000 työpaikkaa ja vuonna 2050 jo 560 000 työpaikkaa Helsingin yleiskaava 2016 yleiskaavan vision mukaan.

Nämä luvut ovat hyvä lähtökohta, kun suunnitellaan ja toteutetaan liikkumista Helsingissä. Toki pitää ottaa huomioon myös kehitys koko pääkaupunkiseudulla, Suomessa ja liikenne maailmalta Helsinkiin.

MILLAISTA ON LIIKENNE HELSINGISSÄ VUONNA 2050?

Teknologia kehitty nopeasti. Nyt näyttää siltä, että vähäpäästöiset liikennevälineet kuten sähköautot ovat tulevaisuuden ratkaisu. Se näkyy niin busseissa kuin pienemmissäkin autoissa. Latauskapasiteettia tarvitaan eksponentiaalisesti lisää.

Liikkuminen ympäri stadia perustuu edelleen **joukkoliikenteeseen**. Nykyisin normaalitilanteessa HSL:n alueella tehdään yli miljoona matkaa päivässä. Joukkoliikenteen merkitys ei varmasti ole vähenemässä.

Kevyen liikenteen merkitys kasvaa entisestään. Jokaiseen matkaan liittyy myös siirtymisiä kävellen, joten kävelyolosuhteiden merkitys korostuu. Pyöräilyn määrä myös lisääntyy. Syitä pyöräilyn lisääntymiseen ovat sen terveellisyys, ajansäästö, taloudellisuus, ekologisuus, pyörätieverkoston parantuminen, sähkö- ja kaupunkipyörien lisääntyminen ja kauden pitenevä ilmaston lämpenemisen seurauksena.

Sähköpotkulaudat ovat hyvä esimerkki teknologiasta, joka on yllättänyt liikennesuunnittelijat ympäri maailmaa. Ne ovat aiheuttaneet harmaita hiuksia erityisesti jalankulkijoille. Lautojen käytössä on kulttuuri vielä nuori, mutta suosittuja ne ovat. Ne ovat tulleet jäädäkseen.

Robottiautot ovat jo testauksessa ja niiden operointi kaupungissa on otettava huomioon mm. katusuunnitelmissa. Itseohjautuvat autot muuttavat niin

liikkumisen logiikkaa kuin kaupunkitilan käyttöä, ja niitä voidaan hyödyntää myös joukkoliikenteessä. Autojen käyttöasteet nousevat ja samalla tilantarve pienenee.

Mobility as a service (MAAS) – liikkumisen palvelut ovat jo ovella. Erilaiset Maas-ratkaisut ovat ratkaisu mm. kaupungin katvealueilla liikkumiseen. Esimerkiksi bussilinjoja ei kannata viedä alueille, missä on vain vähän käyttäjiä. Tällöin erilaiset ”kutsuauto-ratkaisut” voivat olla ratkaisu täällä. On yllättävää, että tällaisia alueita löytyy jopa kantakaupungista esimerkiksi eteläisistä kaupunginosista.

Dronet ovat tulossa myös vauhdilla. Ne tulevat muuttamaan toimitusketjuja. Ruokaa ja tarvikkeita voi tilata kotiin nopeasti ilmaitse. Droneille tarvitaan omaa parkki- ja lähetystilaa ja ilmaliikenteelle selkeät pelisäännöt.

HELSINGIN KANTAKAUPUNKI SIJAITSEE NIEMELLÄ 2050-LUVULLAKIN

Kaikkien näiden liikkumismuotojen käyttöönotto vaatii **muutoksia kaupunkitilan käyttöön**. Helsinki on niemellä ja rakennusmaata on vaikea saada lisää (ellemme rakentaisi tekosaaria, mikä tuskin on järkevää). Kysymys kuuluu, minne voisimme ”työntää” liikennettä. Oikeastaan ainoa vastaus on, että maan alle, jolloin kevyelle liikenteelle jää paremmin tilaa maan päällä. Helsingissä onkin jo tehty linjaus siitä, että jalankulku ja pyöräily kulkevat molemmat omilla kaistoillaan. Seuraus tästä on toki se, että ratkaisu vaatii enemmän tilaa. Yksi merkittävä haaste on nettikauppa ja siinä tavaroiden toimittaminen asiakkaille. Jo vanhassa kaupunkirakenteessa ei tätäkään ole osattu ottaa huomioon. Ja haaste on erityisesti kantakaupungissa. Tällöin olisi tärkeää saada muuta liikennettä maan alle, niin tilaa jäisi maanpäällisessä katuverkossa paremmin myös wolteille ja foodoroille.

MITÄ VISION TOTEUTUMINEN EDELLYTTÄÄ PÄÄTTÄJILTÄ?

Helsingissä tarvitaan meiltä päätöksentekijöiltä ennakkoluulottomuutta ja näkemystä siitä, miten jo nyt tiedossa oleviin haasteisiin vastataan. Kaupunkiympäristöpuolella toimivat päättäjät ovat tässä konkreettisesti eturintamassa. Jos asiaa tiivistäisi vuoteen 2050, niin millaiset liikenneratkaisut olisivat silloin meillä käytössä.

Kantakaupungissa olisi rakennettu maanalaisten katujen verkosto sujuvoittamaan liikennettä eri kaupunginosien välillä. Tämän ratkaisun seurauksena maan päällä olisi entistä enemmän tilaa jalankulkijoille, pyöräilijöille ja potkulautilijoille.

Käyttöön on tullut myös uusia joukkoliikenteen ratkaisuja, joista merkittävimpiä ovat robottibussit ja erilaiset kutsuautopalvelut. Liitännät kaupunginosissa rautatie- ja metroasemille hoituu kaupunkipyörien, potkulautojen, robottibussien ja kutsuliikenteen avulla. Autot ovat sähkö- tai kaasukäyttöisiä ja nastarenkaat ovat jääneet historiaan. Ilma on puhdasta.

Toimivat ja kunnossa olevat maanalaiset ja maanpäälliset kadut ovat edellytys sujuvalle liikenteelle. Katuja on kuitenkin rakennettava ja korjattava. Korjaukset toteutetaan niin, että töitä voidaan tehdä myös öisin. Näin häiriö on ajallisesti mahdollisimman lyhyt. Tätä konseptia käydään opiskelemissa mm. Japanista.

Kaupunki luo edellytyksiä – tai alustan – uusien ratkaisujen löytämiseksi. Koko liikennesuunnittelussa keskeisessä asemassa on kumppanuudet yksityisen sektorin kanssa. Helsinkiä tullaan ihmettelemään muualta maailmasta maailman toimivimpana kaupunkina myös liikenteen osalta.

Helsingin liikenneratkaistuista otetaan mallia muualla. Helsingin liikenneratkaistuista tehneitä yrityksiä halutaan ratkomaan ongelmia muualle maailmaan. Helsingissä on rakentunut suomalaisille yrityksille uusi merkittävä vientituote. ■

JOHTOPÄÄTÖKSET: KAUPUNGIT KORONAN JÄLKEEN

Sini Ruohonen

Sini Ruohonen on Ajatuspaja Toivon toiminnanjohtaja ja kokoomuksen kaupunginvaltuutettu Turussa. Ruohonen tekee väitöstutkimusta poliittisesta viestinnästä.

Kädessäsi tai ruudullasi on kirja, jossa on visioitu Helsingin, Oulun, Tampereen, Turun tai Vantaan tulevaisuutta. Teokset toimivat matkappaina Suomen suurimpiin kaupunkeihin. Viiden kirjan sarjana ne avaavat ainutlaatuisen näkymän suomalaisen kaupunkipolitiikkaan historiallisena vuotena 2020.

Kuten saatesanoissa todettiin, lähes kaikki kirjoitukset laadittiin juuri ennen koronan aiheuttamaa yhteiskunnallista mullistusta. Tekstit eivät kuitenkaan ole vanhentuneet kevään edetessä – päinvastoin. Ne osoittavat, kuinka kestäväällä pohjalla kirjoittajien ajattelu kotikaupunkiansa tulevaisuudesta on.

Yli 50 kirjoittajan näkemyksistä on syntynyt tämä johtopäätösluku, joka on kaikkien kirjojen yhteinen.

MITÄ ON KAUPUNKIPOLITIikka? MIKÄ ON KAUPUNKIVISIO?

Keskustelemme kaupunkipolitiikasta usein valtiovastuksen näkökulmasta. Lainsäädäntö ja valtiosuhteiden jako asettavat toki selkeät raamit sille, mitä kaupungeissa tehdään. Mutta paljon myös jää oman harkinnan varaan; millaisiin palveluihin panostetaan, miten houkutellessa yrityksiä, mihin investoinnit kohdennetaan ja kuinka talousvastuuta kannetaan?

Kaupungeissa toteutetaan liikumisen ratkaisuja, tuotetaan kasvatusta ja koulutusta, huolehditaan terveydestä, rakennetaan uutta, korjataan vanhaa ja luodaan lukemattomia vapaa-ajan mahdollisuuksia.

Kaupunkipolitiikka pitäisi nähdä yhteiskunnallisena vaikuttamisena, jota tehdään kaupungeissa. Usein myös koko kaupunkiseudulla. Eikä pelkästään valtuustoissa tai lautakunnissa, vaan myös yhdistyksissä ja yhteisöissä, yrityksissä ja korkeakouluissa. Unohtamatta kansallisia ja kansainvälisiä verkostoja.

Kaupunkivisioiden tekemiseen pitäisikin osallistua poliittisten päättäjien ja virkavalmistelijoiden lisäksi pitkä lista muitakin toimijoita. Toivottavasti kirjat rohkaisevat osallistumaan visiointiin. Ehkä joku myös innostuu lähtemään mukaan politiikkaan.

MEGATRENDIEN MERKITYS KASVAA

Kaupungit kilpailevat kasvusta. Vain kasvavat kaupungit ja kaupunkiseudut pystyvät vastaamaan siitä, että palvelut toimivat ja kehittyvät tulevaisuudessakin. Onnistumista mitataan asukkaiden määrällä ja tyytyväisyydellä, yritystoiminnan ja työllisyyden luvuilla ja esimerkiksi yliopiston houkuttelevuudella. Pärjätäkseen kansallisessa ja kansainvälisessä kilpailussa, kaupungin on oltava vetovoimainen, elinvoimainen ja pitovoimainen.

Kilpailussa menestyminen on aina suhteellista – mikä kaupunki pärjää paremmin kuin toinen? Koronan myötä kilpailutilanne on kuitenkin kaupungeille sama jopa globaalisti. Ensin nyt kevään ja kesään 2020 akuutissa poikkeustilassa. Hetken päästä myös talouskriisin selättämisessä.

Myös megatrendit ovat globaaleja. Useimmissa länsimaissa tulevaisuuden mahdollisuudet ja haasteet kietoutuvat samoihin virtauksiin. Kaupungistuminen, digitalisaatio, väestön ikääntyminen ja kestävä kehitys vahvistuvat koronan aikana ja sen jälkeen.

Miltä kaupunkien visiot näyttävät megatrendien valossa?

KAUPUNGISTUMINEN – MISTÄ VETOVOIMA SYNTYY?

Kaupungeista löytyy työtä ja toimeliaisuutta, joten ne houkuttelevat ihmisiä ja yritystoimintaa. Saavutettavuus, verkostot, osaamispääoma ja alustatalouden mahdollisuudet ovat kaupunkien vahvuuksia. Koronan aiheuttama poikkeustila on osoittanut innovaatioiden merkityksen. Taantumasta nousmiseksi tarvitaan uutta liiketoimintaa, uusia toimintamalleja.

Teija Ruokamo kiteyttää kaupungin omaleimaista historiaa ymmärtäen *Huomisen Oulu* -kirjassa, mistä kaupungin kasvustrategia syntyy: ”Nyt emme vie tervaa vaan osaamista, palveluita ja innovaatioita.”

Kaupungistumisen ydintä on osaamisen keskittyminen – puhutaan osaamisklustereista, joissa on huomioitu alueelliset erityisvahvuudet. Tripla Helix -mallissa kaupungin, korkeakoulujen ja yritysten yhteistyö on tiivistä ja vaikuttavaa.

Osaaminen perustuu lasten ja nuorten koulutukseen. Kasvatustyön ja opetuksen merkitys nousevat esiin kaikissa kirjoissa. Leena Kostiainen perustelee *Menestyvä Tampere* -kirjassa erinomaisesti, kuinka resurssit tulisi kohdentaa universaaleihin peruspalveluihin, joita ovat neuvolat, varhaiskasvatus ja peruskoulu. Niiden kautta saavutetaan kaikki ikäluokan lapset ja nuoret.

Kaupunkien vetovoimaisuus syntyy myös mahdollisuudesta voida hyvin. Ulkoilua, liikuntaa, kulttuuria ja tapahtumia. Kaupungit mahdollistavat asukkailleen ja matkailijoille kiinnostavaa tekemistä ympäri vuoden. Millaisia palveluja tarvitaan? Miten resursseja lisätään uusilla kumppanuuksilla yritysten ja järjestöjen kanssa?

DIGITALISAATIO – VALLANKUMOUKSELLINEN VOIMA

Digiloikkaa on koronan myötä otettu kouluissa ja monissa vapaa-ajan palveluissa – välttämättömyydestä on tullut hyve. Toivottavasti poikkeustila on ponnahduslauta uudenlaiseen toimintakulttuuriin. Onnistunut digitalisaatio parantaa palvelujen saatavuutta ja tuo kustannusäästöjä.

Jouni Markkanen kirjoittaa *Menestyvä Tampere* -kirjassa erittäin osuvasti muun muassa siitä, miksi pdf-dokumentit tulisi julkishallinnossa kieltää. Ja mitä tulisi niiden tilalle. Muutosvastaisuus on hallinnon perusvirtaus, jonka korjaaminen on poliitikkojen tehtävä.

Digitalisaatio vaatii hallinnolta monialaisuutta. Kuinka kaupunkien organisaatiot matriiseineen taipuvat siihen, että toimialojen välillä tieto liikkuu ketterästi? Miten järjestelmähankintoihin saadaan riittävää osaamista? Osataanko tunnistaa se, että IT-ala kehittyi nopeammin kuin mikään muu sektori?

Yritykset ovat monesti julkishallintoa ketterämpiä. Monet yritysmaailmasta kuntapolitiikkaan nousseet ihmettelevät hallinnon hitautta ja kankeutta. Esimerkiksi lean-mekanismien hyödyistä kaupungin toiminnoissa kertoo osuvasti Mia Nygård *Helsinki* -kirjassa.

Usein saa kuulla, kuinka verkkopalvelujen rinnalla tulee ylläpitää fyysisiä asiointimahdollisuuksia tasavertaisuuden nimissä. Poikkeustilan jälkeen on kriittisesti arvioitava kaikki paperiset palvelumuodot ja lopetettava niistä ne, jotka todistetusti hoituvat yhtä lailla ellei jopa paremmin digitaalisissa ympäristöissä. Palvelupisteissä tulee olla päätelaitteet ja opastusta tarvitsijoille.

Koulujen opetuksen muuttuminen lennossa verkkovälitteiseksi on ollut taidon näyte kaupungeilta. Ne ovat toimenpanneet sutjakkaasti sen, mitä valtiovalta on edellyttänyt. Jo hyvän aikaa on esitetty, että etäopetus mahdollistaisi nykyistä laajemman ainevalikoiman kouluissa. Kevät etäkouluissa osoitti, että valmiudet ovat jo olemassa.

VÄESTÖN IKÄÄNTYMINEN

Väestön ikääntyminen asettaa monenlaisia vaatimuksia niin palveluille, liikkumiselle kuin asumiselle. Seniorit tulisi nähdä myös toimintakykyisinä yhteiskunnallisina osallistujina, koska monesti eläköitymisen jälkeen on vielä useita vuosia mahdollisuuksia osallistua järjestötoimintaan tai muuhun työhön yhteiseksi hyväksi. Kaupungeissa toimeliaisuuteen on paljon mahdollisuuksia.

Korona ei sinänsä vaikuta ikääntymisen trendiin, mutta ei myöskään poista tätä koko väestöä kohtaavaa uutta tilannetta. Ikääntymisestä syntyy lisääntyvien tarpeiden rinnalla myös ns. poisvalintojen ja muuntautumisen vaade. Kun syntyvyys laskee ja lapsia on vähemmän, päiväkotia ja kouluja pitää karsia. Kasvavissa kaupungeissa tilanne on toki helpompi kuin muissa kunnissa.

Helsinki-kirjassa Seija Muurinen ja Sirpa Asko-Seljavaara pohtivat, kuinka nyt nousussa olevat trendit ovat itseasiassa uusvanhoja ja sopivat hyvin ikäihmisille: yhteisöllisyys ja kiertotalous ovat tuttuja elämäntapoja vuosikymmenten takaa.

Sosiaali- ja terveystalouden merkitys hyvinvointiyhteiskunnan selkärangana on konkretisoitunut koronakeväänä. Hoidon resurssointi, henkilökunnan riittävyys, sairaanhoitopiirien rooli ja kaupunkien oman toiminnan merkitys ovat kaikki nousseet uutisoinnissa nyt esiin.

Kun sote-uudistusta valmistellaan, tulee kaupunkien näkemykset ottaa huomioon. Miten kaupungeissa tehtävä ennaltaehkäisevä työ hyvinvoinnin eteen otetaan huomioon sote-rahoituksessa? Millainen järjestelmä on asiakkaan kannalta sujuva ja samalla kustannustenjaon näkökulmasta oikeudenmukainen? Mitä heikkouksia ja vahvuuksia korona on nykymallissa tuonut esiin? Ainakin sen, että sote-alan korkean tason asiantuntijuutta löytyy muualtakin kuin valtion virastoista. Tätä joukkoa tulisi kuunnella tarkoin.

Pentti Huovinen antaa konkreettiset eväät sote-uudistuksen toteuttamiselle suurimmissa kaupungeissa Ainutlaatuinen Turku -kirjassa. Ikääntyvien palvelutarpeen arviointi on avainasemassa siinä, että palvelut kohdentuvat oikein ja oikea-aikaisesti ja että niitä voidaan myös mallintaa ja ennakoita, mikä tuo kustannussäästöjä.

Sote-uudistus kytkeytyy vahvasti väestön ikääntymiseen ja myös kaupunkien roolin kasvamiseen. Ratkaisu vaikuttaa oleellisesti niin asukkaiden hyvinvointiin, palvelujen tasoon ja saatavuuteen kuin myös kaupunkien budjetteihin.

KESTÄVÄ KEHITYS

Kestävässä kehityksessä kaupungit ovat edelläkävijöitä. Siinä missä EU:n direktiivit ja ympäristölainsäädäntö muuttuvat hitaasti, kaupungeissa toteutetaan kunnianhimoista ilmastopolitiikkaa. Julkinen keskustelu osoittaa, kuinka ympäristövastuullisista ratkaisuista syntyy usein aluepoliittisia kysymyksiä, on kyse sitten yksityisautoilusta tai teollisuudesta. Kaupunkien sisällä tällaista ristiriitaisuutta ei pitäisi olla.

Strategisesta ja kokonaisvaltaisesta johtamisesta ilmastoasioissa kirjoittaa kaupunkiyhtiöiden osalta helsinkiläinen Matti Parpala. Kaupunkipolitiikkaa ei esimerkiksi pääkaupungissa tehdä suinkaan vain valtuustossa – kaupunkikonserniin kuuluu yli 140 yhtiötä tai yhtiön kaltaista yksikköä. Parpala pohtii aiheellisesti, miten kaupungin poliittinen tahto esimerkiksi ilmastonmuutostyössä siirtyy onnistuneesti yhtiöiden toimintaan.

Joukkoliikenne nähdään tärkeänä ympäristöratkaisuna ja se on toki laajemmin kaupungistumistrendin ytimessä. Ympäristönsuojelun lisäksi sujuva joukkoliikenne vapauttaa kallisarvoista aikaa yksityisautoilusta muuhun tekemiseen, kuten Sami Kanerva toteaa *Uudistuva Vantaa* -kirjassa. Samasta aihepiiristä kirjoittaa erittäin osuvasti *Huomisen Oulu* -kirjassa Niilo Heinonen.

Kestävä kehitys on kaavoitusta ohjaava ajattelutapa muunkin kuin liikenteen osalta. Korkea ja tiivis rakentaminen nähdään tehokkaana kaupunkitilan käytönä ja myös myönteisenä ympäristöratkaisuna, kun viher- ja virkistysalueita jää riittävästi ihmisten käyttöön.

Kaupunkien välisessä yhteistyössä ja kilpailussa ympäristöajattelu on myös imagotekijä. Ei ole sattumaa, että hiilineutraaliustavoitteet on asetettu Turussa vuoteen 2029 ja Tampereelle vuoteen 2030.

Yksi näkökulma kestäväan kehitykseen on kaupungin luonto ja sen tarjoamat virkistytymismahdollisuudet – aihe, joka jää usein vähälle huomiolle. Korona-aikana ihmiset ovat tutustuneet lähimetsiin ja ulkoilureitteihin. Ympäristöteko vailla vertaakaan. Millaisia luontoelämyksiä kaupunkilaiset kaipaavat? Monille ainakin puhdas meri ja puhtaat vesistöt ovat ensiarvoisen tärkeitä.

Luonnon kasvavasta merkityksestä hyvinvoinnille visioivat esimerkiksi vantaalainen Otso Kivimäki, turkulainen Ville Laakso ja oululainen Kati Jurkka. Heillä kaikilla on esittää myös konkreettisia ehdotuksia luonnon ja luontoelämyksien parantamiseksi.

ENTÄ TALOUS?

Kuntatalouden ongelma on perustavanlaatuisen ilman koronakriisiäkin; valtio säättää kunnille lisää lakisääteisiä tehtäviä tai vähintään suosituksia antamatta niille riittävästi lisää rahoitusta. Korona pahentaa tilannetta. Hallituksen rajoitus- ja hoitotoimenpiteiden lasku on tulossa pitkälti kaupunkien maksettavaksi.

Valtio auttaneen talousvaikeuksissa jotenkin, mutta kaupungeille jää tehtäväksi niin sopeutuksia kuin elvyttäviä toimenpiteitä.

Taloussaiheiset pohdinnat kirjoissa osoittavat, ettei kaupunkien talous ole oikein tähänkään saakka ollut riittävän kestävällä pohjalla. Suunnitelmasuutta vastuulliseen taloudenhoitoon tarvitaan entistä enemmän – säästöllistat pitenevät ja investoinneista tulee entistä harkitumpia.

SOPEUTUKSIA – JUUSTOHÖYLÄLLÄ VAI KOHDENNETUSTI?

Jos siis tähän asti on ollut huoli kuntataloudesta, kaupunkien velkaantumisesta, kestävyysvajasta ja veronkorotuspaineista, on koronan myötä tilanne vieläkin haastavampi.

Sen lisäksi, että koronasta tulee kuntien maksettavaksi merkittävä sote-lasku, myös tuloja jää saamatta; liikunta- ja kulttuuripalvelujen käytön pysähtyminen, joukkoliikenteen supistuminen, tapahtumien peruuntumisen myötä syntynyt kassavaje ja yritystoiminnan hiipuminen lomautuksineen aiheuttavat merkittävän kassavajeen.

Kaupungeissa on tehtävä valintoja talouden sopeuttamiseksi. Miten tehdä säästöt oikeudenmukaisesti ja vaikuttavasti?

Yleensä poliittinen sopu löytyy helpommin, kun otetaan juustohöylällä vähän jokaiselta sektorilta. Myös kategoriset linjaukset, kuten rekrytointi ja matkustusiellot, ovat yleensä suosittuja ratkaisuja. Helppous ei kuitenkaan kulje käsi kädessä vaikuttavuuden kanssa. Toiset toimialat, kuten kaavoitus ja rakentaminen, tuovat kaupungin kassaan tuloja.

Sakari Rokkanen tiivistää *Uudistuva Vantaa* -kirjassa hyvin: ”Tiivis ja korkea rakentaminen haluttuihin kaupunkikeskuksiin kasvattaa kaupungin verotuloja ja maanmyyntituloja. Turhan yksityiskohtaista sääntelyä kannattaisi hiukan lieventää, jotta arvokkaimmille tonteille voitaisiin rakentaa enemmän asuntoja.”

Myös sivistyksen ja palvelujen sektoreilla olisi tärkeää kohdentaa sopeutuksia – kyse on poliittisista valinnoista. Panostetaanko lapsiin, perheisiin, työikäisiin, opiskelijoihin vai senioreihin? Jos esimerkiksi liikuntapalvelun pääsymaksuun tehdään korotus, keneen se kohdistuu? Kaupungeissa tulisi tehdä talouden sopeutuksiin strategiset linjaukset ja löytää perusperiaatteet, joihin ratkaisut pohjaavat.

Ensi kevään kuntavaalit eivät osaltaan helpota päättäjien urakkaa. Harvoin tulee asukkailta kiitosta siitä, kun palveluja karsitaan tai hintoja nostetaan. Toivottavasti esimerkiksi paikallinen media osaltaan avaa kipeiden päätösten taustoja eikä ainoastaan arvostelee vaikeita ratkaisuja. Olisi tärkeää, että kaupunkien asukkaatkin näkisivät kokonaiskuvan. Kaupunkipolitiikka ei ole yksittäisten ryhmien edunvalvontaa, vaan yleisen edun vaalimista ja kompromissien löytämistä.

VAATIMUKSENA TOIMINTATAPOJEN MUUTOS

Sopeutustoimien rinnalla taloutta pitää tervehdyttää hallinnollisilla uudistuksilla ja toimintakulttuurin muutoksilla. Myös keskustelu kuntaliitosten välttämättömyydestä on viritettävä uudelleen.

Kuten edellä esitettiin, digitalisaatio on omaksuttava nyt kokonaisvaltaisesti julkiseenkin hallintoon. Oikein toteutettuna saavutetaan säästöjä henkilöstömenoissa, tehokkuutta ja parempaa palvelua.

Kaupunkien organisaatiot ovat isoja. Hallinnon virtaviivaistamisen apuna on hyvä käyttää ulkopuolista konsultaatiota, kuten monissa kaupungeissa on jo tehtykin. Muutostarpeet hahmottaa paremmin etäältä kuin sisältä.

Yhden luukun -palvelumallia esittää kirjasarjassa niin maahanmuuttajien työllistymisestä kirjoittava Muhis Azizi (*Ainutlaatuinen Turku*) kuin perhepalvelujen tulevaisuutta avaava Mono Kuoppala (*Huomisen Oulu*). Näkökulmana on asiakaslähtöisyys, mutta samalla todennäköisesti syntyisi kustannussäästöjä.

Olisi tärkeää, että hallinnon uudistaminen hahmotetaan jatkuvana prosessina. Uudistus ei ole itseisarvo, mutta tarkoituksenmukaisuutta on punnittava jatkuvasti. Kokeiluista ei pidä automaattisesti tehdä pysyviä. Päättäjien tehtävä on vaatia uudistuksia. Kun kaupungit luovat omat exit-strategiansa koronaan, on painotettava hallinnollista ketteryyttä.

KASVUINVESTOINNEILLA UUTEEN NOUSUUN

Sopeutustakin tärkeämpää saattaa olla elvytys. Mitä investointeja viedään nyt vauhdilla eteenpäin, jotta yritystoiminta jatkuu ja työllisyys kasvaa? Investointitarpeita löytyy aina. Nyt tarvitaan priorisointia ja sen avuksi selvät kriteerit.

Kaupunkien omaleimaisuutta kannattaa pohtia. Mitä vahvuuksia kullakin seudulla on? Mistä yhteisöverotulot syntyvät? Investoitavat liikennesuunnitelmat, rakennuskohteet ja palvelut tulisi valita siten, että ne ovat tietenkin tarpeellisia, mutta myös tuottavat paitsi lisäarvoa kaupunkilaisille myös euroissa mitattavia tuloja. Mitkä korjauskohteet ovat kiireellisimpiä? Mikä on tärkeää kaupungin asukkaille?

Olisi tärkeää, että julkiset investoinnit saavat liikkeelle yksityisiä sijoittajia. Elvytys toimii parhaiten silloin, kun toimeliaisuus lisääntyy, työllisyys nousee ja yritysten määrä ja liiketoiminta kasvavat.

Lisäksi kaupunkien investointipäätöksissä tulisi huomioida, millaisiin hankkeisiin valtiolta tai EU:lta voidaan saada rahoitusta ja mitkä ovat investointien pitkän aikavälin vaikutukset koko talousalueelle. Suurimmat kaupungit suunnitavat koko kaupunkiseutunsa nousua koronasta. Ehkäpä koko maan.

YHTEISÖLLISYYS, OSALLISUUS JA PÄÄTÖKSENTEKO

Väitetään, että korona on lisännyt yhteisöllisyyttä ja yhteisymmärrystä. Pandemiasta rajoitustoimineen on ainakin tullut sukupolvikokemus, jollaista emme ole kokeneet 1990-luvun laman jälkeen. Mitä omaksumme poikkeustilasta arkeemme jatkossa?

Voisimme ainakin yhä enemmän luoda alustoja virtuaalisille palveluille ja kohtaamisille. Ne eivät korvaa live-tilanteita, mutta ovat oivallisia keinoja tavoittaa toisemme ajasta ja paikasta riippumatta. Jokaisen kaupungin ei tarvitse olla itse tuottajana. Lasten lukuhetki kirjastossa on verkossa nähtävillä ympäri Suomen, samoin esimerkiksi jumppahetki senioreille. Kaupunkien välistä yhteistyötä kannattaa lisätä.

Kaupunkilaisten osallisuutta pitää lisätä. *Huomisen Oulu* -kirjassa Jari Laru kiteyttää: ”Ihmisten tarve vaikuttaa omien asuinalueidensa asioihin ei ole kuitenkaan hävinnyt yhtään mihinkään.” Laura Rissasen ajatus *Helsinki*-kirjassa on puhutteleva: ”Rakennetaan Helsinkiin uusia kylänraitteja ja varmistetaan näin paitsi ekologisesti kestävä myös sosiaalisesti vahva kaupunki.”

Kaupunginosabudjetointia ja erilaisia asukasraateja toteutetaan suurimmissa kaupungeissa. Verkkoa on hyödynnettävä tässä työssä, sillä lähidemokratian on oltava vaivatonta. Vertaisopetus on keino tavoittaa ne, jotka eivät hallitse digiä. Poikkeustila on taatusti nostanut valmiuksia omaksua uusia tekniikoita.

Päätöksentekijöiltä koronakriisi on vaatinut tiedonvälitystehtävän omaksumista. Varsin perinteinen rooli luottamushenkilöille, mutta se on saattanut matkan varrella vaihtua puolivahingossa yksisuuntaiseksi tiedottamiseksi tai jopa jatkuvaksi kampanjoinniksi. Poikkeustilanteessa asukkaat ovat janonneet tietoa siitä, mitä kaupungissa tapahtuu ja poliitikkojen velvollisuus on ollut

selvittää ja informoida kysyjä. Toivottavasti tämä edustuksellisen demokration uusvanha toimintamalli vain vahvistuu kriisin jälkeen.

KATSE TULEVAISUUTEEN – OSALLISTU VISIOINTIIN

Tässä kirjassa, ja muissa kirjasarjan teoksissa, on esitetty lukuisia näkökulmia, ajatuksia, ehdotuksia ja ideoita siitä, mitä kaupungeissa pitäisi tehdä seuraavaksi.

Mikä on tärkeintä juuri nyt? Miltä kaupungit näyttävät pitkällä aikavälillä? Kuinka selätämme akuutit ongelmat? Millaisesta kotikaupungista haaveilemme?

Sukellus Suomen suurimpien kaupunkien, Helsingin, Oulun, Tampereen, Turun ja Vantaan polttaviin kysymyksiin on toivottavasti herättänyt innostuksen kotikaupungin asioihin. Oletko samaa vai eri mieltä kirjoittajien kanssa? Mikä olisi sinun kaupunkivisiosi?

Osallistu keskusteluun kirjoittamalla ja kommentoimalla: #kaupunkivisio2030. Julkaisemme mielenkiintoisimmat puheenvuorot osoitteessa <http://www.toivoajatuspaja.fi/kaupunkivisio2030>. Kaikki kirjasarjan teokset löytyvät niin ikään Ajatuspaja Toivon verkkosivuilta. ■

Tulevaisuuden **HELSINKI**

Mitä tapahtuu seuraavaksi?

On suunnattava katse tulevaan. Tarvitsemme vision, strategian ja konkreettisia suunnitelmia. Millainen kaupunki Helsinki on kymmenen vuoden päästä?

Tässä kirjassa joukko kaupunkipolitiikan taitajia avaa näkökulmia ja esittää ehdotuksia eri aihepiireistä. Sivuilta löytyy uusia ajatuksia laajalti liikenteestä opetukseen, kansainvälisyydestä hyvinvointiin. Ja paljon muuta. Yhdytkö näkemyksiin? Haluaisitko haastaa?

Tutustu myös muiden suurimpien kaupunkien tulevaisuuksiin osoitteessa www.toivoajatuspaja.fi/kaupunkivisio2030 ja osallistu keskusteluun tunnisteella **#kaupunkivisio2030**.